slovenské
dotyky

ročník XII číslo 3 marec 2007 cena: 18 Kč

La Chiri Jana Haluková

(str. 5)

Žinčica ako liek

(str. 19)

Ruský pop, u nás staviteľ

(str. 20)

Ja zvnútra a zvonku

(str. 24)

MAGAZÍN SLOVÁKOV V ČR • ČESKO-SLOVENSKÉ VZŤAHY • KULTÚRA A SPOLOČNOSŤ

Dobrý sluha INTERNET...

NAĎA VOKUŠOVÁ

Asi nebudem priveľmi preháňať, keď poviem, že internet sa pre mnohých z nás už stal neodmysliteľnou súčasťou života. Používame ho nielen v práci a pri chvíľach oddychu, ale je nenahraditeľný najmä ako zdroj všemožných informácií. Môžeme z neho zisťovať tie najpraktickejšie veci našich každodenných činností, hľadať na jeho stránkach priateľov, písať si s nimi cez e-mail, mnohí už i telefonovať po celom svete, môžeme si vyhľadať čokoľvek v akokoľvek vzdialenej histórii, ba i budúcnosti, internetové spravodajstvo pomaly ale iste vytláča i čítanie papierových novín a časopisov, cez internet počúvame hudbu, pozeráme televíziu, môžeme si púšťať filmy... Vždy, keď sa nad tým zamyslím, žasnem, ako sme bez takejto technickej vymoženosti mohli existovať dlhé roky, ba celučičké generácie. Rovnako tak som už niekoľkokrát sústredene rozmýšľala, ako sme to vlastne robili bez mobilov - keď niekto chcel napríklad zrušiť či posunúť dohovorenú schôdzku či naopak veľmi rýchlo dohodnúť inú. Nuž, naozaj už ani neviem...

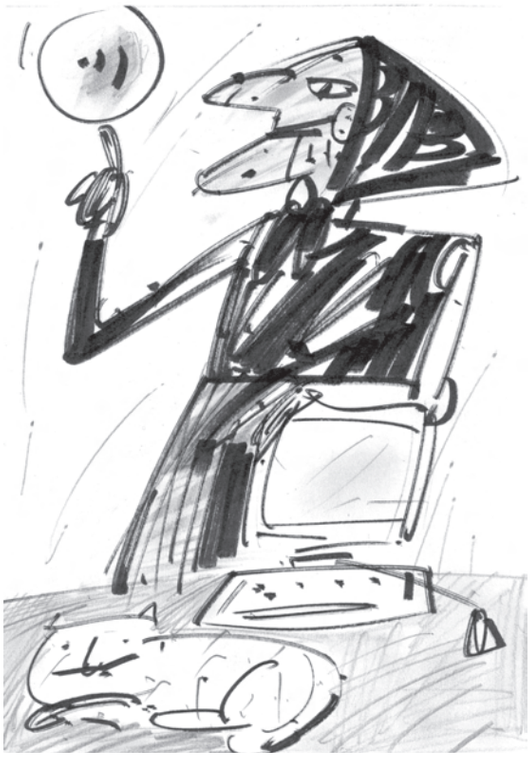

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOJNÝ

A prečo sa práve teraz vo svojom úvodníku dojímam nad výhodami (uvedomujúc si pritom veľmi dobre i jeho nevýhody) internetu? V niekdajšom Česko-Slovensku bol totiž internet zavedený práve pred pätnástimi rokmi, dokonca to možno označiť presne – bolo to 13. februára 1992. Tento zásadný pioniersky krok urobilo pražské České vysoké učenie technické. Na akademických pôdach však boli prvé pokusy podniknuté, tak v Prahe ako i v Bratislave, už v roku 1991. Na prelome 80. a 90. rokov sa postupne dalo pripojiť k starším počítačovým sieťam. Prvotným zmyslom internetu totiž bolo najmä prepojenie univerzít a výskumných ústavov. A nie každý asi vie aj to, že predchodca siete internet vznikol pre potreby americkej armády v čase studenej vojny. Američania chceli v prípade jadrovej vojny zabezpečiť komunikáciu medzi vedeckými pracoviskami a ministerstvami bez centrálneho bodu, teda, ak by bola zničená jedna časť, druhá by fungovala ďalej. Postupne sa začali siete zavádzať aj v ostatných krajinách a ich najväčší rozmach zaznamenávame po tom, čo sa v Anglicku zrodila internetová služba „world wide web“, nám dobre známe „www“. No a tá sa vďaka svojim obrovským možnostiam v prenášaní dát, obrazu i zvuku napokon stala masovým dorozumievacím prostriedkom.

Ale vráťme sa zasa na chvíľu k nám. Prvé internetové spojenie malo Slovensko s Prahou a Viedňou. Najprv takto komunikovala Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici s pražskou ČVUT a neskôr bratislavská Matematicko-fyzikálna fakulta UK s viedenskou Technickou univerzitou. V tom čase ešte platilo, že s internetom mohli pracovať len ľudia, ktorí boli technicky zdatní, čo by dnes asi odstavilo na vedľajšiu koľaj mnohých z nás. V súčasnosti je našťastie internet taká jednoduchá záležitosť, že ju zvládnu doslova i malé deti. A to teraz nechcem rozoberať, či to je dobre alebo zle...

Prelomovým obdobím sa stali roky 1993--1995, keď vznikali spoločnosti poskytujúce internet niektorým firmám a školám a tie si postupne zriaďovali svoje webové stránky. V deväťdesiatych rokoch sa internet začal rozširovať aj do domácností. Na Slovensku tento proces, pravda, trochu pribrzdila neskorá privatizácia Slovenských telekomunikácií, ale myslím si, že to už slovenský internet úplne dohnal.

Internet nám všetkým prináša obrovskú až nevídanú pomoc a úsporu drahocenného času, s ktorým každodenne bojujeme. Môže sa však občas stať i nepriateľom, i keď zasa len zásluhou ľudí. Tieto pocity majú na svedomí najmä asociálne typy, ktoré šíria po internete najrôznejšie vírusy, ba nie je už výnimkou ani to, že sa cezeň organizuje aj trestná činnosť vo viacerých oblastiach. A napokon aj veľké množstvo informácií, ktoré na internete nachádzame, môže byť zavádzajúce, lebo nie všetky sú hodnoverné a koordinované, a tak ich používateľ internetu niekedy len dosť ťažko rozlišuje. I s prihliadnutím na tento fakt si myslím, že by sme pätnáste výročie zavedenia internetu pre obyvateľov Česka a Slovenska mali prinajmenšom uznanlivo kvitovať. Ale aj v tomto prípade by sme nikdy nemali zabúdať na to staré známe, že je vynikajúce si z takéhoto technického zázraku urobiť dobrého sluhu a nie zlého pána...

SLOVENČINA NA ČESKÉ ŠKOLY

Asi by bolo ťažké spočítať, koľkokrát sa na stránkach Slovenských dotykov zdôrazňovalo, akou veľko hrozbou pre česko-slovenské vzťahy je postupná strata vzájomnej zrozumiteľnosti našich dvoch jazykov. Predovšetkým české deti už často nerozumejú slovám ako gombík, rúž, lopta, ale ani najzákladnejšej vete: „Ako sa voláš?“.

Ako zvrátiť tento proces? V legislatívnej oblasti problémy nie sú, po ratifikácii Európskej charty regionálnych či menšinových jazykov existuje aj medzinárodnoprávna garancia, že by nemali vzniknúť. Kde problém existuje, to sú elektronické médiá, na prvom mieste Česká televízia, a školstvo.

Po prvý raz sa na stratu bilingvizmu upozornilo na konferencii, ktorá sa s názvom Letní škola tolerance konala v lete roku 1999. Mimochodom, túto tému tam vniesol Slovensko-český klub, ktorý sa na konferencii podieľal. Náš klub, vydavateľ Slovenských dotykov, odvtedy uskutočnil viacero krokov. A nebol v tom, samozrejme, sám. S podporou českého ministerstva školstva sme v roku 2003 vydali Čítanku modernej slovenskej literatúry pre stredné školy. O dva roky neskôr sme zasa realizovali s podporou Generálneho sekretariátu pre zahraničných Slovákov komplexný program „Slovenčina na súčasnej českej škole“, v rámci ktorého vyšiel aj rovnomenný zborník, mapujúci existujúcu situáciu aj možné východiská. Tento program, obsahujúci aj skúšobnú výučbu na vybraných školách, sme pripravili v úzkej spolupráci s odborníkmi z Katedry českého jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Práve s týmito odborníkmi teraz Výskumný ústav pedagogický v Prahe odštartoval projekt na podporu slovenčiny na školách. Výsledkom sú metodické listy, prostredníctvom ktorých môžu učitelia druhého stupňa nenásilnou a zaujímavou formou priblížiť žiakom slovenčinu a slovenské reálie. Učitelia dostali k dispozícii päť súborov pracovných listov – Vysoké Tatry, Príslovia, Rozprávky, Hrady a zámky Slovenska a Ročné obdobia. Veľkým nóvom je, že tento projekt, veľmi úzko nadväzujúci na už zmienené predchádzajúce, sa uskutočňuje pod priamou kuratelou ministerstva školstva. Pri jeho zrode stál napríklad blízky spolupracovník bývalej ministerky Petry Buzkovej Martin Profant. Zdá sa, že aj preto sa stretol s veľmi pozitívnymi ohlasmi na školách. Po celé roky sme upozorňovali, že by sa ministerstvo malo v tejto veci angažovať aj samo, hoci sme samozrejme boli vďační aj za jeho podporu našim projektom. Vďaka za tento záber veslom proti prúdu samovoľnej straty nášho jazykového spojenia. Netreba však zabudnúť, že nemôže byť posledný, že budú potrebné stále. Ak veslovať prestaneme, prúd nás odnesie. Do slepého ramena.

Vladimír Skalský

Slovensko Detroitom Východu

Vítame vás v Detroite Východu. Taký je titulok článku denníka Financial Times o automobilovom priemysle na Slovensku. „Slovensko, ešte pred desiatimi rokmi biedna krajina, bude už na budúci rok vyrábať najviac osobných vozidiel na obyvateľa na svete. V roku 2010 budú automobilky na jeho území produkovať ročne 850 000 osobných vozidiel. Slovensko ťaží zo svojej geografickej polohy blízkej európskym trhom, zručnej pracovnej sily, dlhej histórie priemyselnej výroby a súčasnej rovnej 19 % dane a miezd, ktoré predstavujú len pätinu úrovne v západnej Európe."

Denník informuje o nemeckom Volkswagene, ktorý prišiel na Slovensko už začiatkom 90. rokov minulého storočia. Potom sa na jeho území rozhodla usadiť francúzska automobilka PSA Peugeot Citroen a tiež juhokórejská KIA. Slovenský automobilový priemysel zamestnáva 95 000 osôb. Medzi rokmi 2000 až 2005 hodnota jeho produkcie vzrástla viac ako trojnásobne na 330 miliárd SKK. Odhaduje sa, že v nasledujúcich rokoch vzrastie na 600 miliárd ročne. Za prvých päť rokov storočia hodnota produkcie dodávateľov automobilového priemyslu vzrástla päťnásobne a dosiahla 170 miliárd SKK ročne.

Fico nezvláda dve funkcie

Premiér nechce byť súčasne aj šéfom Smeru. V zahraničí to nie je časté. Gross a Schröder z čela strany odchádzali, keď mali problémy. Iná situácia je v Amerike, prezident George Bush nie je formálne šéfom republikánov.

„Popri práci vo vláde mi nezostáva dosť času, aby som riadil stranu," povedal Robert Fico v televízii Markíza. O termíne odchodu ani o svojom nástupcovi na čele strany však hovoriť nechce, uviedol však, že do ďalších volieb už stranu povedie iný politik. „Možno tým chcel vyslať signál, že nekoncentruje všetku moc vo svojich rukách," myslí si politológ László Öllős. Na Ficovom „postavení a váhe" v strane sa však podľa neho nič nezmení. Smeru jeho odchod nijako neublíži, verejnosť ho bude naďalej vnímať ako prirodzeného lídra. „Predpokladám, že Fico si vyberie blízkeho človeka, robia to tak aj iné strany." Najväčšie šance sa pripisujú podpredsedom strany - Maďaričovi, Kaliňákovi a Paškovi. Prvý je ministrom kultúry, druhý vnútra, tretí predsedom parlamentu.

Veľké zmeny v súdnictve

Novou predsedníčkou Ústavného súdu sa stala bývalá sudkyňa Najvyššieho súdu Ivetta Macejková. Podpredsednícky post obsadí ďalší sudca Najvyššieho súdu Milan Ľalík. Rozhodol o tom prezident Ivan Gašparovič, ktorý vymenoval aj ďalších sedem nových ústavných sudcov. Sú to Peter Brňák, Ľudmila Gajdošíková, Sergej Kohut, Lajos Mészáros, Marianna Mochnáčová, Ladislav Orosz a Rudolf Tkáčik. Ústavný súd bude po takmer troch rokoch znovu pracovať v kompletnom 13-člennom zložení. Rozhoduje o súlade zákonov s ústavou či o sťažnostiach občanov proti porušeniu ich práv. V nekompletnom zložení pracoval od mája roku 2004, od minulého mesiaca mal 13-členný súd iba štyroch sudcov. Súd aj preto nerozhodol napríklad v citlivej otázke interrupcií, či o ústavnosti zákona o preukazovaní pôvodu majetku. Macejkovú zvolil parlament za kandidátku na ústavnú sudkyňu ešte v minulom volebnom období pod jej bývalým menom Marušáková. Teraz vládne ĽS-HZDS o nej po vlaňajších voľbách uvažovalo ako o prípadnej ministerke spravodlivosti.

Novým predsedom Špeciálneho súdu, ktorý sa zaoberá najmä organizovaným zločinom a korupciou, sa stane sudca Michal Truban. Doterajší sudca pobočky Špeciálneho súdu v Banskej Bystrici nahradí súčasného šéfa súdu Igora Králika. Rozhodol o tom minister spravodlivosti Štefan Harabin, ktorý odmietol Králika menovať, aj keď zvíťazil v oboch výberových konaniach. Špeciálnemu súdu donedávna hrozilo zrušenie, ktoré žiadal minister aj časť koalície.

Pánom Euro novinár

Novým vládnym splnomocnencom pre zavedenie eura sa stane hovorca centrálnej banky (NBS) Igor Barát. Rozhodla o tom vláda. Post splnomocnenca bol voľný od júla minulého roka, keď z neho odišiel súčasný poslanec opozičnej SDKÚ-DS Ivan Štefanec. Slovensko chce prijať euro v januári 2009. Úlohou splnomocnenca pre euro je koordinovať prácu špeciálneho výboru pre zavedenie eura v krajine. Konečná zodpovednosť a rozhodovacia právomoc v súvislosti s prijatím jednotnej európskej meny zostáva na vláde a Národnej banke Slovenska. Barát v minulosti pôsobil ako zahraničný spravodajca Slovenskej televízie v Prahe. Hovorcom centrálnej banky bol od roku 2003. Do novej funkcie nastúpil v polovici februára.

Ústav pamäti národa má šéfa

Ústav pamäti národa (ÚPN) povedie historik z Matice slovenskej Ivan Petranský. Tridsaťročného kandidáta vládnej Slovenskej národnej strany v opakovanom tajnom hlasovaní zvolili poslanci. Vo voľbe tak neuspel poslanec opozičného KDH a bývalý disident František Mikloško. Časť opozície a novinárov vyjadrila obavy, či Petranský bude venovať dostatočnú pozornosť aj arizácii a ostatným zločinom za vojnového slovenského štátu.

... a rozum zostáva stáť

V Číne privítali rok prasaťa. Keďže prasatá sú, ako každý vie, najúspešnejšie, Číňanky sa chystajú rodiť ako divé. Samých úspešných. V konečnom dôsledku ide o to, ako sa úspech hodnotí...

Napríklad taký Harabin považuje za úspech, že ho nevymenovanli za ústavného sudcu. Také rozhodnutie prezidenta považuje za štátnické a má ho za vizitku svojej dobrej práce na Ministerstve spravodlivosti. Prezident tým vraj dal jasne najavo, že Harabina ako ministra potrebuje on, vy, ja, celé Slovensko, stredná Európa a priľahlý vesmír. Občan, ktorý nemá také vybrúsené politické a právnické myslenie, sa môže trochu čudovať, prečo teda vlastne minister na ústavného sudcu kandidoval. Zatiaľ sa to zdalo jasné: minister je nanajvýš na štyri roky, ústavný sudca na dvanásť, pritom prachov by mal ešte viac. A zostalo by mu aj služobné auto, ktorým by mohol jazdiť jeho syn, manželka, prípadne ďalší príbuzní, susedia, bývalí spolužiaci... Minister považuje kauzu s autom za vykonštruovanú. Veď syn ho vraj vozí iba vtedy, keď si on sám vypije. Zaujímavé zdôvodnenie. Skoro také zaujímavé, ako auto ministra parkujúce pred školou, kde jeho syn študuje.

V parlamente dnes zasa poslanci považujú za úspech, keď im nevypnú mikrofón. Lebo Anička Belousovová už „není leckdo, je císař", teda podpredsedníčka. To vlastne bola aj predtým, lenže SNS, teraz je aj parlamentu. A komu dal boh funkciu, tomu dal aj rozum. A tak Anička vie, kto hovorí k veci a koho treba vypnúť: „Ste arogantní, nie ste slušní, nedá sa s vami spolupracovať. Hovorí z vás len zlo a obrovská pýcha, ktorá peklom dýcha," povedala opozičným poslancom. Tí na ňu totiž pokrikovali, že nie sú v škole a ona nie je ich učiteľka. A to mali pravdu. No a Béla Bugár pridal, že „ako dedinská učiteľka nás tu poučovať nebude". A to pre zmenu nemal pravdu. Bude! A možno aj iné bude.

„Ak budete na mňa útočiť ako na ženu, zabudnem na to, že som politik a vybavím si to s vami ináč," pohrozila Belousovová. Nespresnila však ako. A tak poslanci nevedia, či by sa im to páčilo alebo nie. Lebo rozdať si to s nimi môže veru všelijako. Za istých okolností by to mohol byť zasa veľký úspech.

Avšak úplne najúspešnejším človekom na Slovensku je samozrejme Martin Jakubec. Minule nám to porozprával v Markíze. Teraz je práve veľký spevák, moderátor, producent. Pred rokom bol hlavne politikom, teraz to má už iba ako bokovku. Na vlastnej stránke napísal aj toto: „Podľa slov priateľov Martina Jakubca je tento človek s impozantným zovňajškom a originálnym bezstarostným výrazom tváre naozaj nepreniknuteľný. Je to vysoko vyvinutý exemplár, hlboko filozofický. Normálne si potrpí na luxusný a konzumný spôsob života. Nielenže rád vyhráva, ale on musí vyhrať. Je rešpektovaný ako dobrý občan. Je to vzácny typ človeka, ktorý sa dokáže stotožňovať s mužmi v drsnom, chúlostivom humore ako za alžbetínskych čias a potom sa nečakane premeniť v jemného a nežného človeka ako Robert Browning. Odporúčame vám spoznať tohto jedinečného človeka." K odporúčaniu sa pripája aj redakcia Slovenských dotykov, veď tento „nežný trubadúr", ako sa tiež tituluje, skromne zamlčiava svoje ďalšie úspechy. Napríklad ani jeho nemenoval prezident za ústavného sudcu. Ale také zoznámenie - to by ste museli mať veľké šťastie. Šťastie ako sviňa. Ako keby ste sa narodili v roku prasaťa.

P. A. F. Ztohohotový

Požičať si už nie je hanba

Riadi sa škótskym príslovím Drž sa toho, čo poznáš. A Slovensko vraj pozná veľmi dobre. Kenneth McPartland je Škót, ktorý žije v Prahe a šéfuje britskej firme v Bratislave. Za manželku má Češku, ktorej mama je Slovenka. Aj preto chápe, prečo Slováci nedržia palce v hokeji Čechom.

Aké sú najväčšie rozdiely v mentalite Britov a Slovákov?

Keďže som Škót, nachádzam mnoho spoločného. Na Slovensku vyznávate veľmi silné rodinné hodnoty, ešte silnejšie ako u nás v Škótsku či v Anglicku. Malý rozdiel je napríklad v tom, že kým u vás sa stretávate v podnikoch pri káve či pive najmä preto, aby ste boli s priateľmi, u nás v Británii sa chodia ľudia do pubov najmä poriadne napiť.

Kde teraz žijete vy a vaša rodina?

V Prahe a moja manželka Romana je veľmi spokojná, lebo je Češka. Zvyšok mojej rodiny, ktorá ma najmä v lete často navštevuje, je v Škótsku. Kým ja pracujem, moji blízki majú prázdniny. Som vyše roka ženatý a osemnásťročná dcéra z prvého manželstva študuje na univerzite v škótskom Glasgowe. Z Prahy do Bratislavy pravidelne dochádzam.

Čo bolo pre vás po príchode do strednej Európy najťažšie?

SNÍMKA: ARCHÍV

Keď prídete do novej krajiny a neovládate tamojší jazyk, akoby vás obkolesovala bariéra. Ak sa ho naučíte, máte bližšie aj k miestnej kultúre, môžete si vytvárať priateľstvá. Pre cudzinca je to v Bratislave a Prahe ťažké, podobne ako v Londýne či v Glasgowe. V hlavných mestách totiž mnohí ľudia ani nevedia, kto býva za vedľajšími dverami. Na vidieku je to iné. Tam, keď si sadnete do krčmy, človek vedľa vás sa bude snažiť s vami porozprávať. Dnes hovorím plynule po česky, učím sa po slovensky. Mama mojej manželky je Slovenka.

Robilo vám problém zapadnúť medzi Slovákov?

Pre mňa je ľahké porozumieť slovenskej mentalite. Aj my sme malá krajina, je nás päť miliónov. Poviem to takto: iba málo Škótov bude podporovať Angličanov na majstrovstvách sveta vo futbale, ale Angličania Škótov povzbudzovať budú. Aj preto rozumiem mentalite a vzťahom Slovákov a Čechov.

O Škótoch sa u nás vtipkuje, že sú mimoriadne sporiví...

V globále to nie je pravda, ale ľudia v niektorých regiónoch Škótska takí naozaj sú. My Škóti však tvrdíme, že vtipy o nás vymysleli Angličania, aby sami odviedli pozornosť od vlastnej lakomosti. Ale ani to nie je pravda. Ja si však vždy dávam pozor na vlastné výdavky.

Zobrali by ste si pôžičku?

Samozrejme, veď mám hypotéku na dom, ktorú splácam. Dnes mám firemné auto, ale predtým som nemal dosť peňazí na to, aby som si v hotovosti kúpil vlastné. A pamätám si, že keď som vyrastal, moja matka i stará matka mali tiež obchodného zástupcu z Provident.

Vaša firma poskytuje pôžičky. Môžete porovnať trh v strednej Európe s britským?

V strednej Európe si ľudia čoraz viac a viac požičiavajú. Kedysi to bolo prejavom slabosti, dnes si však iba málo z nich môže dovoliť zaplatiť z vlastných peňazí napríklad dom.

Prečo sa už dnes pôžička nepovažuje za slabosť?

Môže za to ľudská netrpezlivosť. Život sa zmenil, ľudia nečakajú na veci, ktoré chcú. Zobrať si pôžičku je pritom takmer to isté, ako si na niečo šetriť, len v opačnom poradí.

Odborníci pred časom zaradili vašu firmu medzi Top 100 najzodpovednejších na svete...

Uvedomujeme si, že angažovanosť silných spoločností v rôznych oblastiach spoločenského života je nezastupiteľná. Preto aj Provident Financial aktívne rozvíja myšlienku spoločenskej zodpovednosti.

Čo to konkrétne znamená?

Zamestnanci chcú byť hrdí na spoločnosť, v ktorej pracujú. Jedným zo spôsobov, ako to dosiahnuť, je napríklad sponzorovanie športových či umeleckých projektov na miestnej úrovni. Keď sa to občas dostane aj do miestnych novín, naši ľudia sú hrdí, že ich zamestnávateľ robí niečo pre celú spoločnosť.

Nie je to vypočítavosť?

Všetko, čo robíme, by malo vychádzať zo srdca, zapojiť by sa mal každý – od najvyššieho manažmentu až po radových zamestnancov. Väčšina podnetov k sponzorstvu či charite k nám aj tak prichádza od našich zákazníkov, takže pracujeme s ich myšlienkami, nič nie je násilné.

Aký je rozdiel medzi úverom v banke a vašou ponukou?

My banku prinášame priamo k zákazníkovi. Požičiavame menšie sumy na kratšie obdobie, naše pôžičky sú bez ručiteľov a na akýkoľvek účel. A zákazníkovi sme schopní poskytnúť pôžičku veľmi rýchlo.

Rastislav Křen

Kenneth McPartland (45) je generálnym riaditeľom spoločnosti Provident Financial na Slovensku. V roku 2001 bol poverený založením slovenskej obchodnej prevádzky spoločnosti. V roku 2003 sa vrátil späť do Českej republiky, kde zastáva aj pozíciu generálneho riaditeľa českej divízie spoločnosti Provident Financial. Svoju kariéru začal v roku 1984 v škótskom Glasgowe. V roku 1998 prišiel do strednej Európy, aby prispel k rozvoju medzinárodnej divízie spoločnosti Provident Financial. V roku 1997 absolvoval Škótsku univerzitu v Glasgowe a získal postgraduálny titul v odbore manažment. V súčasnosti končí s inžinierskym štúdiom na univerzite v Leedsi. Je fanúšikom Glasgow Rangers, má rád motoristický šport a hudbu.

Quo vadis, Visegrád?

Už prakticky rok sa pripomína pätnáste výročie visegrádskej (vyšehradskej) spolupráce. Po oficiálnych stretnutiach premiérov a prezidentov či po debatách neziskových organizácií sa naposledy v polovici februára uskutočnila veľmi zaujímavá beseda s príznačným názvom „Quo vadis, Visegrád?“ v Maďarskom kultúrnom stredisku v Prahe. Na tomto podujatí, spoluorganizovanom aj Medzinárodným visegrádskym fondom, Poľským a Slovenským inštitútom v Prahe a českým ministerstvom zahraničných vecí, sa prezentovala tiež významná publikácia. Ide o knihu a CD-ROM „The Visegrád Group – A Central European Constellation“ (Vyšehradská skupina – stredoeurópske zoskupenie).

VLADIMÍR SKALSKÝ

A naozaj, je čas zamyslieť sa, kam spolupráca krajín V4 smeruje. Či nevyčerpala svoj zmysel vstupom všetkých krajín do Európskej únie, alebo či naopak práve v štruktúrach EÚ môže vytvoriť silnú „lobbistickú“ skupinu. Či je taká skupina vnímaná pozitívne, alebo ako zvláštny postkomunistický zlepenec. Či je spolupráca možná, keď napríklad názory Maďarska a Slovenska na euroústavu sú celkom iné, než postoje Česka a Poľska. Mala by sa Vyšehradská skupina rozšíriť o krajiny ako Rakúsko a Slovinsko, či dokonca ako Ukrajina, alebo by sa tým celé zoskupenie rozpustilo do stratena po vzore Stredoeurópskej iniciatívy? Mala by sa spolupráca inštitucionalizovať, alebo stačí systém pravidelných konzultácií na úrovni prezidentov, premiérov a ministrov zahraničných vecí doplnený existenciou Medzinárodného visegrádskeho fondu a jeho grantového systému, ročný rozpočet ktorého za pätnásť rokov vzrástol z jedného na päťmiliónov eur?

O tom všetkom diskutovali Andrzej Jagodzinski, varšavský novinár, bohemista a bývalý riaditeľ Medzinárodného visegrádskeho fondu, Csaba Kiss, maďarský kultúrny historik, Petr Pithart, podpredseda českého Senátu, Magdaléna Vášáryová, poslankyňa NR SR a bývalá československá veľvyslankyňa vo Viedni i slovenská vo Varšave a napokon moderátor večera, zástupca výkonného riaditeľa Medzinárodného visegrádskeho fondu René Kubášek.

Ak máme hľadať zmysel spolupráce, asi sa treba vrátiť ku koreňom. Roku 1335 bol hrad Vyšehrad, vtedajšie sídlo kráľov Uhorska, dejiskom dvojtýždňového stretnutia poľského, českého a uhorského kráľa. Jeho účastníci sa dohodli, že budú úzko spolupracovať na poli politiky a obchodu, čím svojich podstatne neskorších nástupcov inšpirovali na odštartovanie úspešnej stredoeurópskej iniciatívy. Samozrejme, v roku 1335 išlo najmä o vytvorenie protiváhy habsburskej rozpínavosti, ciele o 656 rokov neskôr, v roku 1991 súviseli predovšetkým so spoločným postupom pri integrácii do štruktúr EÚ a NATO. Názov tohto zoskupenia sa zrodil počas schôdze medzi prezidentom ČSFR Václavom Havlom, predsedom maďarskej vlády Józsefom Antallom a poľským prezidentom Lechom Wałęsom, ktorá sa uskutočnila 15. februára 1991 v tomto severomaďarskom meste. Traja vodcovia tu podpísali deklaráciu o úzkej spolupráci svojich troch krajín. Skupina sa pôvodne nazývala Vyšehradskou trojkou - štvorka sa za nej stala v dôsledku rozdelenia Českej a Slovenskej federatívnej republiky roku 1993.

Vo všetkých diskusiách prevládol názor, že skupina sa nebude rozširovať. Skupina však úzko spolupracuje s inými stredoeurópskymi krajinami (v takzvanom Regionálnom partnerstve, do ktorého patrí Rakúsko a Slovinsko, prípadne v rámci koncepcie V4+, zameranej aj na ďalšie krajiny) a s inými regionálnymi zoskupeniami, ako je Benelux či Severská rada. Počnúc rokom 2006 začala skupina užšie spolupracovať aj so štátmi Balkánu.

Čo si o spolupráci myslia účastníci debaty v Maďarskom kultúrnom stredisku, ktorá bola vďaka jej neformálnosti veľmi otvorená? Petr Pithart napríklad zdôraznil, že ide o dedičstvo disentu, založené aj na úvahách a osobnej spriaznenosti porevolučných elít. O úvahách ešte za totality povedal: „Nám disidentom bolo vtedy úplne zrejmé, že toho, čo nás v súčasnosti spája, je oveľa viac, než toho, čo nás v minulosti rozdeľovalo. Myslím si však, že sme boli súčasne prví, ktorí venovali systematickú pozornosť aj tomu všetkému, čo nás rozdeľovalo. Vedeli sme, že staré, nezahojené rany by sa jedného dňa mohli znovu otvoriť a chceli sme byť na to pripravení.“ Teda tak ako EÚ vznikla aj s cieľom zabrániť konfliktom v Európe, najmä zaceliť jazvy vo francúzsko-nemeckých vzťahoch, tak aj V4 má mať hojivú silu, napríklad v slovensko-maďarskej relácii. Jiří Pehe má omnoho skeptickejší pohľad, než ostatní účastníci diskusie: „Visegrád dnes smeruje skôr k vnútorným konfliktom a možno aj k zániku. To najlepšie, v čo možno teraz dúfať, nie je úzka kooperácia zahraničnopolitických aktivít jeho členov, ale skôr pokusy o zachovanie inštitucionálnej škrupinky na lepšie časy. Pri živote ju budú udržiavať skôr ministerskí úradníci než politické elity. Dosť málo pre organizáciu, ktorá mala kedysi smelé politické plány...“ Magdaléna Vášáryová považuje V4 za optimálny formát regionálnej spolupráce, pripúšťa však, že v súčasnosti sa na tieto vzťahy občas pozabúda. „Mali by sme si uvedomiť, že vyšehradská spolupráca je historicky celkom ojedinelou formou kooperácie medzi štyrmi štátmi, ktoré boli vážne ovplyvnené turbulenciami 20. storočia,“ zdôraznila: „Tieto turbulencie boli hlavným dôvodom toho, že náš región v druhej polovici storočia kultúrne i civilizačne značne zaostával.“

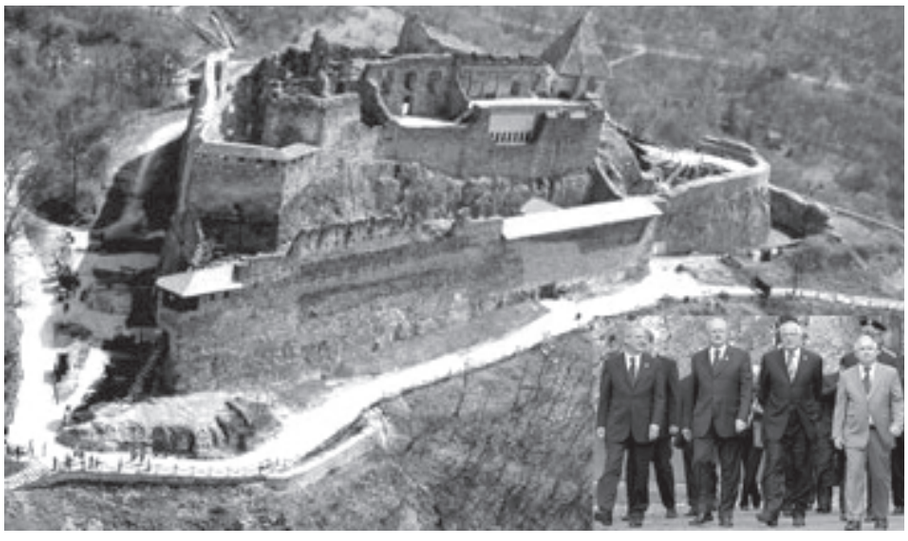

Čo teda za „Vyšehradom“ vidno? Celkom iste vylepšil vyjednávaciu pozíciu všetkých krajín V4 pri vstupe do EÚ, výrazne pomohol Slovensku pri dobiehaní jeho manka, pôsobil profilakticky a tlmil možné konflikty v regióne, v neposlednom rade – a na to si dnes málokto spomenie – stála táto spolupráca napríklad pri rýchlom rozpustení Varšavskej zmluvy, čo bola udalosť globálneho významu.

Zvlášť by som zdôraznil úlohu Medzinárodného visegrádskeho fondu ako jedinej inštitúcie spolupráce. Spočiatku sa zdalo, že o štvorstrannú spoluprácu nebude veľký záujem, že živé sú predovšetkým bilaterálne česko-slovenské a slovensko-maďarské vzťahy. Napokon však existencia fondu a novej atmosféry podnietila nebývalú aktivitu. A to napriek tomu, že rozpočet fondu nie je gigantický, rozhodne teda nejde o „akcie pre akcie“. Štáty napĺňajú fond rovným dielom a zatiaľ navýšili jeho ročný rozpočet päťnásobne. Verme, že 5 miliónov eur nie je v tomto smere konečná. Pozrime sa *pars pro toto* napríklad na to, aké aktivity fond podporuje. Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov, bol koordinátorom už troch projektov – jeden priniesol rozšírenie detskej vedomostnej súťaže Eurorebus z Česka do ostatných krajín, ďalší sa venoval spoločnej prezentácii stredoeurópskej literatúry, dosiaľ ostatný - „Visegrad – Terra Interculturalis“ – sa venuje problematike vzájomných národnostných menšín a mal by pokračovať aj v ďalších rokoch. V prípade ďalšieho projektu, festivalu Cap à l'est v Banskej Štiavnici, bol klub partnerom za Českú republiku.

Už ten výpočet naznačuje šírku diapazónu aktivít, ktoré sa vyrojili. A ide jednoznačne o pozitívny jav. Pred vyšehradskými krajinami stoja otázky spoločného záujmu ako je vstup do schengenského priestoru, zavedenie eura či hľadanie modelu fungovania EÚ, nie celkom šťastne vnímané ako prijímanie či odmietanie euroústavy. Aj v mnohých menších a navýsosť praktických otázkach majú tieto štyri krajiny spoločné záujmy. Spolupráca teda zrejme má zmysel.

Ako zdôraznila Magdaléna Vášáryová, vyšehradská štvorka je ženského rodu. Je to žena a je už pätnástka. No a pekná pätnástka – tá už v spoločnosti čosi znamená!

Janka Haluková je už na prvý pohľad nesmierne emotívne stvorenie. Jej radosť zo života je nákazlivá (v tom je veľmi podobná svojej mame, dlhoročnej organizátorke slovenskej kultúry v Prahe, po ktorej nesie aj meno). Akoby to Španielsko, národný tanec ktorého jej učaroval na celý život, mala zaryté kdesi hlboko pod kožou. Temperamentná už v gestách, v mimike, v smiechu... Sama tvrdí, že toto všetko urobí zo ženy flamenco. Rozvinie v nej to naozaj ženské, čo v nej viac či menej hlboko drieme, dovolí prejaviť city. Každá žena pri flamencu rozkvitne. Možno preto sú Španielky stále také veselé, obliekajú sa do pestrofarebných šiat a rady tancujú. Slovenka Janka Haluková tiež. Flamencu sa venuje už deväť rokov, z čoho na celých šesť liet odcestovala priamo do srdca Andalúzie, do Sevilly, aby si tanec osvojila priamo na mieste, kde sa zrodil...

Jana vyštudovala ekonomiku v Prahe, kde dlhé roky žila s rodičmi a so sestrou. Tiahlo ju to však vždy nazad na Slovensko a okrem toho aj k tancu. Tvrdí, že ju nesmierne ovplyvnil populárny film „Hriešny tanec“. A neskôr aj dlhoročné pôsobenie v slovenskom folklórnom súbore Limbora. Ale to Slovensko... Odišla tam pracovať a vlastne tam sa paradoxne po prvýkrát stretla s flamencom, ktoré tancovala jej kamarátka. Začala vystupovať so skupinou Andalucia, s ktorou chodila aj na kurzy do Španielska. Neskôr, v roku 1997, si vytvorila vlastnú flamencovú skupinu Lagrima (čo znamená „slza“). Tancovali v Bratislave na Korze, mali stálu scénu v Astorke, vystupovali v rôznych kluboch, na najrôznejších miestach v Rakúsku, zúčastňovali sa na flamencových festivaloch. Lagrima sa predstavila i v televíznych a rozhlasových reláciách, na koncertoch. Jana sa veľmi aktívne zapojila aj do činnosti občianskeho združenia Peña Flamenca „La Pasión“ v Bratislave, ktoré šíri flamencové umenie na Slovensku.

Počas svojich ciest do Španielska si však čoraz častejšie začala uvedomovať, že flamenco, tak ako ho tam tancujú domorodci, je predsa len trochu iné, než to ich. „Všetci sme boli vyložene samoukovia, nemali sme žiadny poriadny vzor, nepoznali sme mentalitu národa, ktorá sa pochopiteľne v tanci odráža, nevedeli sme jazyk, takže sme nerozumeli ani slovám piesní,“ hovorí Janka. Dlho neuvažovala a v roku 2000 odišla študovať flamenco do španielskej Sevilly spolu s gitaristom skupiny Lagrima Stanislavom Kohútkom. Vzali to cez Paríž, kde boli dva mesiace v angažmán flamencového divadla Planete Andaluzia. V Seville si samozrejme museli nájsť prácu (Janka sa smeje, ako oklamala majiteľa jedného baru, že ovláda španielčinu, aby v ňom dostala miesto). Pošťastilo sa im hneď na začiatku, keď stretli speváčku Máriu a tá ich nasmerovala do flamencovej školy (spočiatku im dávali dokonca hodiny zadarmo). Zdalo sa, že v Seville svieti naozaj šťastné slnko, pretože sa tu Jana zoznámila s jedným z najlepších flamencových tanečníkov na svete, s Juanom Polvillom, s ktorým začala vystupovať - urobili turné po strednej Európe, vrátane vstúpení v Česku a na Slovensku a tiež učila v jeho škole. Pripravovala aj kurzy a turné skupiny. „V organizačných veciach mi vždy pomáhalo, že som vyštudovala práve ekonómiu – mohla som sama sebe i svojim priateľom poľahku robiť manažéra,“ usmieva sa. Od apríla 2005 pôsobila aj ako flamencová choreografka a tanečníčka v sevillskej divadelnej spoločnosti Teatro Cuidad Hispalense. Vytvorila tu a naštudovala choreografiu k hre F. G. Lorcu „Dom Bernardy Alby“.

Janke sa po rokoch strávených v Seville začalo cnieť, a to najmä po rodine. V máji 2006 sa vrátila do Prahy a rozhodla sa rozširovať a propagovať flamencové umenie v Česku i na Slovensku a odovzdať nadobudnuté skúsenosti (túžba navždy sa vrátiť do slnečnej a pohodovej Andalúzie v nej však naďalej drieme). V súčasnosti vyučuje tanec v dvoch pražských štúdiách, pripravuje konferencie o flamencu, koncerty v kluboch, účinkovala aj v prvom flamencovom muzikále „Don Quichot“ v Bratislave, pripravila Medzinárodný flamencový festival v Mníšku pod Brdy, v divadle v Mladej Boleslavi sa tiež stala choreografkou hry „Dom Bernardy Alby“. Vymenúvať by sme mohli ešte naozaj dlho, pretože Janka sa neuveriteľne činí, ani nevedno, kedy a ako to stíha. Spomeňme vari už len jeden program, ktorý nazvala „Farby lásky“ a pripravuje ho s Juanom Polvillom. Ide nielen o čistý tanec, ale aj myšlienku, o stvárnenie podôb lásky. „Myslím si totiž, že láska je to najdôležitejšie na svete,“ vysvetľuje nám. „Veď keď budeme z tohto sveta odchádzať, nevezmeme si so sebou nič iné, než tú lásku, ktorú sme niekomu dali...“ Podoby lásky budú mať premiéru 15. apríla v pražskom divadle ABC.

Flamencoví tanečníci majú svoje umelecké mená. A my sa po skončení nášho rozhovoru ani nečudujeme, že v Seville dali Janke meno podľa chutného sladkého a šťavnatého španielskeho ovocia chirimoya, skrátene La Chiri. Aj keď sme ho nikdy nejedli...

Naďa Vokušová, Vladimír Skalský

SNÍMKY: PETR KADLEC A CTIBOR BACHRATÝ

Juhočechom prirástli k srdci

Tento rok sa začali v juhočeskej metropole tradične a bez väčších zmien. V piatok, 9. februára, sa útočiskom ich otvorenia stala výstavná radničná sieň, ktorá zároveň otvorila výstavu fotografií Petra Župníka. Československý bál (17. 2.) sa vo veľkom štýle konal tradične v DK Metropol za účasti mnohých hostí a predstaviteľov mesta. A ako bolo železným zvykom všetkých siedmich predchádzajúcich ročníkov, uzavrel tiež desaťdňový kultúrny festivalový maratón.

Slovenskému festivalu, ktorý tento rok aj na plagátoch symbolizovalo číslo osem – matematický symbol nekonečna, vdýchla život výstava fotografií Petra Župníka Malé veľké veci. Vernisáž fotografickej výstavy sa ruka v ruke stala súčasťou otváracieho slávnostného aktu v piatok 9. februára v českobudějovickej radničnej výstavnej sieni.

O slávnostné otvorenie sa tento rok postaral nový českobudějovický primátor Juraj Thoma a nad celou akciou prevzali záštitu veľvyslanci obidvoch štátov - Ladislav Ballek, veľvyslanec SR v Českej republike a Vladimír Galuška – veľvyslanec ČR na Slovensku.

„Stojím tu s vami a veľmi rád, mal by som mať síce papuče a ležať v posteli, ale som tu a rád," povedal vo svojom slávnostnom prejave Ladislav Ballek, ktorý sprevádza českobudějovické Dni slovenskej kultúry od samého začiatku a tentoraz ho na juh Čiech sprevádzala viróza.

„Spomínam si, že pán veľvyslanec, za celé trvanie Dní slovenskej kultúry, neprišiel na otvorenie iba dvakrát, vždy z pracovných dôvodov. Je tiež veľmi dobrý spisovateľ, preto sa nikdy nestalo, že by neprišiel na stretnutie slovenských a českých spisovateľov. Tento rok ho už po piatykrát usporadúva Obec juhočeských spisovateľov. Vidieť, že mu slovenské dni prirástli k srdcu," uviedla Mária Klierová z Klubu Slovenských dotykov. Veľvyslanec Ladislav Ballek, tento rok, k ľútosti práve mnohých usporiadateľov českobudějovického festivalu, vo svojej veľvyslaneckej funkcii končí.

Slovenský festival ponúkol niekoľko divadelných predstavení, niekoľko koncertov a umeleckých výstav, módnu prehliadku, prednášky, slovenský film i slovenskú kuchyňu. Z mnohých osobností menujme Božidaru Turzonovovú, ktorá sa predstavila v česko-slovenskom divadelnom predstavení *Kosa* (Divadlo Bolka Polívku a divadelný spolok Frída). V úlohe milujúcej starostlivej „zelenej" matky bola rozkošná. Divadlo Andreja Bagara priviezlo komédiu zo súčasnosti *Agáta hľadá prácu* a rozprúdilo krv nejednému návštevníkovi. Peter Serge Butko, jedna z najznámejších tvárí festivalu, ponúkol českobudějovickému publiku hru *Lordi* v divadelnej sále E.ON. Peter Nagy bol ozdobou československého radničného bálu v sobotu 17. februára. Na slávnostnom plesovom programe sa zúčastnila i skupina Mekyband – M. Žbirka Revival band, vystúpil aj folklórny súbor Skaličan. Večerom sprevádzali Táňa Kupcová a Peter Serge Butko.

Štvrtok 15. februára sa niesol v znamení stretnutia českých a slovenských spisovateľov. Príjemné zázemie im poskytla Galéria Měsíc ve dne. Hostitelia – Obec juhočeských spisovateľov – tento rok ponechali väčší priestor na prezentáciu ukážok z kníh svojich slovenských kolegov. (D. Podracká, I. Hochel, D. Malota – poézia, N. Vokušová, V. Skalský – publicistika, J. Balco – próza). Bol to veľmi milý večer a ukážky súčasnej slovenskej literatúry príjemne prekvapili všetkých prítomných poslucháčov.

Návštevníci si počas Dní slovenskej kultúry mohli vychutnať aj dve džezové predstavenia. Matej Benko Trio sa predstavilo v reštaurácii Modrý dveře a na druhý deň sa v kultúrnom centre Bazilika uskutočnil koncert skupiny Peter Lipa Band. Čo do počtu sa absolútnym víťazom slovenských dní stali výstavy. Juhočeské múzeum už tradične hostilo D+Gallery – tentoraz tapisérie a oleje Elvíry a Eduarda Antalovcov. Zaujímavou bola i výstava Slovenského výtvarného skla v Glass Arts galérii. Zázemie výstavám poskytla aj Galerie Nahoře, ECGH Zlatý dům evropské kultury (Koloman Sokol), Galerie Watzko (Gabriela Kopecká – fotokoláže Pražského hradu) a veľa ďalších.

Príjemnou zastávkou sa pre návštevníkov aj tento rok stali vybrané reštaurácie so slovenskou kuchyňou (Grand Hotel Zvon, Hotel Gomel, Hotel u Solné brány a Hotel Malý pivovar). V Malom pivovare však folklórny súbor Poludnica, ktorý je so svojím vystúpením už stabilnou a vyhľadávanou kultúrnou udalosťou všetkých ročníkov, nemal na ružiach ustlané. Práve kvôli veľkej návštevnosti a obľúbenosti akcie sa speváci a hudobníci tohoto folklórneho súboru topili v hluku, ktorý sa nedal prespievať. Preplnená pivnica už nebola takým zážitkom ako v predchádzajúcich rokoch. Snáď na budúci rok nájde Hotel Malý Pivovar pre túto, inak skvelú akciu lepšie riešenie.

Asi netreba úplne vymenovávať všetky zážitky a všetkých interpretov, ktorí sa postarali o vynikajúcu atmosféru a desať dní potešili južné Čechy svojím kumštom, dobrou zábavou a umením. Dôležité je, že Dni slovenskej kultúry sa pre mnohých Juhočechov stávajú srdcovou záležitosťou, bez ktorej si už málokto dokáže predstaviť začiatok každého nového roku. Bohatstvo celého festivalu nespočíva len v počte odohraných predstavení a nabitom programe, ale v pravidelnom stretávaní obidvoch kultúr a národností, ktoré majú k sebe veľmi blízko, ale zároveň sú úplne iní vo svojich prejavoch a interpretáciách, sú osobití, doplňujú sa a ukazujú aj iné možnosti, iné umelecké výpovede. Titulok tohoto článku znie, že Dni slovenskej kultúry prirástli Juhočechom k srdcu. A je pravdivý. Myslím si, že môžem tvrdiť, že nielen juhočeskej metropole. Sú srdcovou záležitosťou aj pre mnohých umelcov, básnikov, velvyslancov a žurnalistov, ktorí možno ani nemajú s Českom a Slovenskom nič spoločné.

Na koniec článku nesmiem a ani nechcem zabudnúť ešte na jednu dôležitú vec. Ďakujeme všetkým usporiadateľom a spolusporiadateľom, galeristom, reštauratérom, spisovateľom a filmárom za krásne zážitky, ktoré pre nás pripravili. Tento rok by sme chceli zvlášť poďakovať vedúcej odboru kultúry magistrátu mesta Ive Sedlákovej, ktorá bola a je organizačnou dušou festivalu. Ani minútu neodpočívala, starala sa, zariaďovala. Vďaka nej sa Dni slovenskej kultúry uskutočnili bez ujmy a s noblesou. Dovidenia na budúci rok na rovnakom mieste, s rovnakými, ale dúfame, že aj s novými podnetnými a zaujímavými ľuďmi.

Marika Vostrovská

ČESKO-SLOVENSKÁ MÓDNA PREHLIADKA

HALUŠKOVÉ PRETEKY

VÝSTAVA PLAGÁTOV MIROSLAVA VETRAKA

SNÍMKY: IVA SEDLÁKOVÁ
OTVORENIE DNÍ SLOVENSKEJ KULTÚRY

V zajatí pera, ktoré zostalo aj v dobe počítačov symbolom novinárov, publicistov a spisovateľov. A pierka, ktoré zdobí klobúčik ľudí, oddaných lovu, ale najmä ochrane divoko žijúcej zveri a vtáctva.

V zajatí pera a pierka

V tejto podobe som ho poznal z periodík, vydávaných na Slovensku v maďarčine. Vždy ma zvádzalo k domnienke, že sa to priezvisko, zrejme slovenského pôvodu, zvláštne snúbi s prastarým maďarským krstným menom. (Ktovie, či sa tento rod nevolal kedysi Motešický, čo ani v maďarskej spisbe nie je neznáme priezvisko, veď v podobe Motesiczky figuruje napríklad v antológii – náhodou práve poľovníckych – básní, ktorá vyšla v Budapešti roku 2001.) Objavoval som ho najprv pod príspevkami málo známeho vidieckeho dopisovateľa, neskoršie pod reportážami a rozhovormi talentovaného a bystrozrakého žurnalistu. Jeho menom podpísané články sa v priebehu desaťročí stali čoraz vyhľadávanejšou lahôdkou širokého okruhu čitateľov.

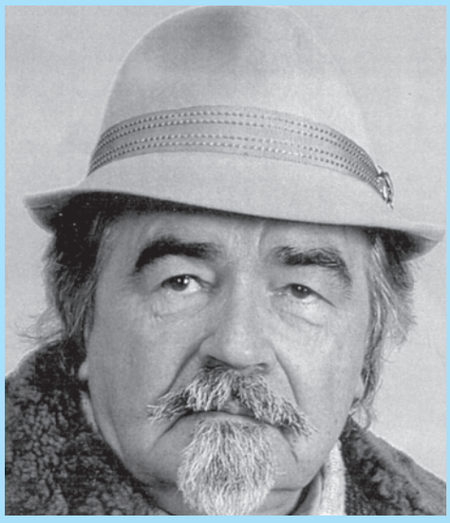

Svojím vzhľadom je Motesiky typický Maďar, ktorému síce rodičia prisúdili meno po náčelníkovi siedmich kmeňových vodcov, ale inak v ničom nepripomína dávnych praotcov, ktorí sa vraj z ázijských stepí prihnali do dunajskej kotliny na koňoch so surovým mäsom pod sedlom. V mojom živote sa vynáral, keď som pracoval v Žiline, Prievidzi, v Bratislave a tiež v Prahe, kde býva jeho krátka návšteva vždy zaujímavým zážitkom a každý raz mi venuje najnovšiu zo svojich publikácií.

Pochádza spod Zobora, kde sa v slovenskom prostredí nachádza pätnásť-dvadsať obcí, v ktorých sa hovorí po maďarsky; jeho rodiskom je Veľký Cetín. Približne 15 rokov pôsobil na učiteľskej dráhe, kým mu po roku 1968 nezakázali učiť a verejne vystupovať. Potom odišiel do baní a prešiel aj množstvom iných zamestnaní, než mu v roku 1985 opäť dovolili sadnúť si za redakčný stôl. Ozajstný rozmach jeho tvorivých síl som však pozoroval až od prelomu rokov 1989-1990.

Neposednosťou, hľadaním a objavovaním vzrušujúcich tém, ktorými sa prihovára ľuďom nezaťaženými predsudkami, mi pripomína „zúrivého reportéra“ Egona Ervina Kischa. Hľadá však nielen senzácie, ktorými by ohromil, ale poklady, ktoré nachádza nielen na cestách po stredoeurópskych regiónoch, ale i v archívoch a starých knihách. Predmetom jeho záujmov sú kultúrne a poľovnícke tradície, zachytené v zabudnutých dielach známych a menej známych hornouhorských osobností.

Najvzácnejší poklad našiel Árpád Motesiky na pražskej Národnej triede, kde v susedstve Jazykovej školy bola kedysi predajňa maďarských kníh a gramoplatní. Jednou z predavačiek,ktorá sa dohovorila so záujemcami v perfektnej češtine, slovenčine a maďarčine, bola pani Berta. Zahľadeli sa jeden do druhého a ich domovom sa stali Vráble, kde sa narodil ich syn. Stadiaľ podniká svoje výpady do rôznych kútov Slovenska, Maďarska a do Česka.

Výsledkom jeho výprav je dodnes vyše poldruha tisíca článkov rôznych žánrov, ktoré boli uverejnené v troch krajinách a to nielen v jeho rodnom jazyku. Bolo to okolo štyridsať periodík, z toho šesť slovenských a desať vychádzajúcich v Maďarsku. Zaujímavou raritou je, že do českej Myslivosti píše po slovensky a redakcia články svojho maďarského prispievateľa zverejňuje v slovenčine.

Pre Árpáda Motesikyho akoby neexistovali dnešné štátne hranice. Nielen tie, ktoré sú medzi Slovenskom a Maďarskom, ale ani tie, ktoré vznikli rozdelením Československa. Právom by sa mohol pokladať za jedného z priekopníkov visegrádskej idey. Dokladajú to napríklad jeho články v takom časopise, ako je v Pécsi vydávaný Hetedhéthatár, pre Slováka azda Za siedmimi humnami – vybrali si ho za stáleho dopisovateľa z Čiech, Moravy a Slovenska.

Mnohostranne rozhľadený novinár a spisovateľ Motesiky píše pútavo o všetkom, čo je pozoruhodné a zaujímavé, ale aj v námetoch, ktoré má v hlave, trvalo prevažujú tie lovecké. Nečudo, veď s poľovníckou puškou pochoduje prírodou už štyri desaťročia. Hovorieva, že flinta na pleci zostruje zrak. A keď ho počúvam alebo čítam, čo napísal o svojich loveckých zážitkoch, vidím v tej flinte a čo s ňou súvisí, aj nástroj, ktorý ľudí zbližuje, bez ohľadu na ich národnostnú či štátnu príslušnosť.

Motesikyho spolupráca s českými poľovníkmi sa neobmedzuje len na redakciu Myslivosti. Titulnú stranu novej knižky, ktorú mi v týchto dňoch položil na stôl, zdobí obrázok vytvorený akad. maliarom Václavom Nasvětilom, ktorého Myslivecký kalendář 2007 je iba skromnou ukážkou z tvorby umelca - milovníka živej prírody. Sama kniha, ktorá vyšla v komárňanskom vydavateľstve Timey Szénássyovej s podporou Ministerstva kultúry SR v rámci programu Kultúra národnostných menšín s názvom *Vadászörömök – vadászökségünk* (Naše lovecké radosti a dedičstvo) do istej miery charakterizuje už skoro dve desiatky kníh, ktoré napísal či zostavil Arpád Motesiky. Zhromaždil v nej zápisky, články, úvahy, poéziu, popisy pánskych revírov, portréty dávnych hornouhorských lovcov, ich horoskopov a snárov a nezabudol ani na staré a nové recepty poľovníckej kuchyne.

Úcta a pokora. To sú pojmy, ktorými sa vyznačujú iba výnimoční ľudia. Arpád Motesiky k nim patrí a to sa prejavuje v jeho vzťahu k osobnostiam, ktoré ho učili alebo mu boli vzormi. Pre dnešných čitateľov vyberá skvosty z diel starých autorov, píše k nim objavné medailónky a teší sa z dobre vykonanej práce azda viac ako z vlastnej tvorby.

Jeho niekdajším šéfredaktorom v Bratislave bol Barsi-Bojsza Imre, ktorý sa rozhodol na staré kolená presťahovať a dožiť v Prahe, ktorú miloval. Na Slovensku sa pomaly, ale isto zabúdalo na jeho zásluhy o národnostné časopisectvo, na jeho knihy i naňho samého. Jediný, kto ho z mladších kolegov navštevoval, bol Motesiky, ktorý venoval dlhé hodiny svojho času, aby včas zaznamenal všetko, s čím sa mu mohol zdôveriť jeden z veteránov československej žurnalistiky a tunajšej maďarskej publicistiky. Bol to on, kto sa postaral o to, aby mu v malej pohronskej dedinke odhalili dvojjazyčnú pamätnú tabuľu, umiestnenú na priečelí niekdajšej jeho školy.

Juraj Szántó

ĽUDOVÝ KALENDÁR v Štrbe

Astronomické pozorovania slnka, mesiaca a hviezd, striedanie ročných období boli po stáročia predmetom skúmaní človeka, hoc aj laických. I život našich predkov na slovenských dedinách ovplyvňoval kolobeh roka, najmä so zreteľom na úrodu, od ktorej bol človek závislý. No premietal sa aj do zvykoslovia, sviatkov, obradov, ako nám o tom podáva svedectvo vo svojom článku naša čitateľka Emília Michalková.

(jw)

Štrba, moja rodná dedina, patrí medzi najsvojráznejšie obce horného Liptova dýchajúc svojím osobitým prejavom v oblasti materiálnej kultúry (odievanie, bývanie) a kultúry duchovnej (zvyky, obyčaje, piesne a tance). Ako v typickej poľnohospodárskej dedine zvyky a obyčaje určoval ľudový kalendár, ktorý sa spájal so striedaním ročných období. Kalendárna obradová poézia sa koncentrovala okolo štyroch cyklov spadajúcich do obdoba zimného a letného slnovratu, jarnej a jesennej rovnodennosti. Celý rok zahrnoval osem hlavných slávností (osmička patrila medzi najmocnejšie čísla).

Pozornosť platila trinástim lunárnym mesiacom (mesiac sa rátal od novolunia do novolunia). Keďže moji predkovia žili na severe, vo vysokohorských drsných podmienkach, odvodzovali svoj orientačný systém podľa tejto svetovej strany, teda severu. Vzájomná previazanosť priestoru a času viedla k asociáciám. Polnoc bola spájaná so severom – najtemnejšou štvrtinou oblohy, severovýchod reprezentovali prvé hodiny ranné (tajuplný čas medzi polnocou a úsvitom, keď sa ľudský duch ocitá na dne svojho bytia a obvykle spí hlbokým spánkom). Východ jednoznačne korešpondoval s každodenným východom slnka a juh s obedom. Čas medzi úsvitom a obedom bol spájaný s juhovýchodom a dobou roboty, keď sa Zem a ľudia ohrievali v slnečných lúčoch. Poobede, keď sa slnko skláňalo k západu, patril čas k juhozápadnej časti oblohy. Západ slnka prinášal počiatky temnej noci, bol však zároveň zahájením nového dňa. Hodiny medzi západom a polnocou patrili severozápadnej časti oblohy.

Za povšimnutie stojí tradičný kalendár ôsmich sviatkov roka. Iba v krátkosti sa o niektorých zmienim:

Hromnice ako úsvit roka – tento sviatok v dobe posledného januárového splnu znamenal záver zimy, bol oslavou vracajúceho sa slnka, ktoré vylieva svoju životodarnú silu na Zem a takto podnecuje všetky rastliny a semená k pohybu. Týmto sviatkom sa na dedine začínal pracovný rok a zahajovali sa všedné práce na poli. Keďže sa verilo, že do stromov opäť prúdi miazga, nesmeli sa po tomto sviatku rúbať.

Jarná rovnodennosť – (Veľká noc) - sviatky plodnosti Zeme a života. Verilo sa, že tradičná veľkonočná voda má zvláštnu liečivú silu, čerpala sa v noci pred splnom.

Valpuržina noc – (štyridsať dní po jarnej rovnodennosti, dnes spadá na noc z 30. 4. na 1. 5.) je sviatkom veľkej svadby. Začína sa kolobeh plodenia, rodenia, života, smrti a znovuzrodenia. V Štrbe mládenci svojej milej stavali máje ako oslavu po spojení nielen telesnom, ale aj duševnom.

Letný slnovrat (Svätojánska noc) je najdlhším dňom v roku, sviatok plnosti životných síl, začína sa druhá polovica roku. Je najroztopašnejším sviatkom, tradične sa na chotároch zapaľovali ohne radosti, mládenci a dievčence skákali nad plameňmi, aby si vyskúšali svoju odvahu a súdržnosť. Všade sa ozýval spev a jasot.

Dožinky – slávili sa v deň druhého splnu po letnom slnovrate, ako aviatik dozretia. V našej zemepisnej šírke je najteplejším obdobím v roku, veď sa pracovalo od svitu do mrku niekedy i dvadsať hodín denne, len aby sa všetko, čo sa urodilo, stihlo schovať – seno, slama, obilie...

Jesenná rovnodennosť – tento cyklus bol v Štrbe najchudobnejší. V tomto období sa na poliach a lúkach chýlil zber úrody pomaly ku koncu, nastal čas rozlúčky s letom, hojnosťou a radosťou zo života.

Pamiatka zosnulých – (začína čas mŕtvych, ktorý trvá dva týždne, zdá sa, akoby čas prestával plynúť, v tomto čase sa vyhlasovali proroctvá na budúci rok, lebo pre tých, ktorí vidia, je v tomto čase budúcnosť otvorenou knihou).

Zimný cyklus slávností sa začínal predvianočným obdobím, keď v Štrbe bývalo veľmi rušno, gazdovia zabíjali ošípané, ženy piekli koláče, chodilo sa vinšovať. Vinše mali magicko–prosperitný význam, mali privolať dobrú úrodu, uchovať a rozmnožiť dobytok, priniesť zdravie a podobne. („Vinšujem vám toto, vo šťastí, vo zdraví, v hojnom božskom požehnaní, na poli úrod, vo dvore príchod, v dome lásku, svornosť a úprimnosť.“ V každodennom živote sa prejavovala radosť z rodiaceho sa života, ktorý v novom roku sľubuje väčšiu hojnosť (moji predkovia verili, že v tomto období staré slnko dokonáva a nové sa rodí).

Štyri týždne pred zimným slnovratom sa začal čas adventu, ktorý uzavieral slnečný rok. Boli akousi výpoveďou uplynulého roku. Prvý týždeň odrážal minulú zimu, druhý minulú jar, tretí uplynulé leto a štvrtý uplynulú jeseň.

SNÍMKY: LUDVÍK BAŇAN

VIANOČNÝM TRÚBENÍM NA KYSUCKEJ VRCHOVINE OZNAMOVALI PASTIERI NARODENIE KRISTA PÁNA

Zimný slnovrat (Vianoce) sú najkrajšie sviatky roka. Zaoberáme sa všetkým tým, čo rozsvecuje a rozjasňuje vnútorné svetlo. Vianoce sa vždy trávievali v kruhu najmilších a srdcu najbližších, v spoločnosti ktorých chceme prežiť i nadchádzajúci rok. Je časom naplnenia veľkých prianí. Počiatok nového kolobehu, v ktorom je dôležité vedieť, čo chceme a kam chceme ísť. Každý deň v týchto sviatkoch mal svoju veľkú hodnotu a význam pre celý nastávajúci rok. Vianočných zvykov bolo v Štrbe neúrekom...

Emília Michalková

VÍTANIE JARI
s rozprávkovou vílou KESAJ

Podľa rozprávkovej víly Kesaj dobro, ktoré preukážete iným, vyčarí ďalšie dobro. Deti z rómskych osád roztrúsených okolo podtatranského Kežmarku pomenovali svoj súbor podľa rozprávkovej víly a nádherne spontánnym spevom a tancom dokazujú, že Kesaj sa nemýli.

Kesaj čhave - Deti víly Kesaj je súbor pozoruhodný nielen tým, ako spieva a tancuje. Vedie ho rovnako pozoruhodný človek a skvelý hudobník Ivan Akimov. Prirodzená muzikálnosť rómskej mládeže z okolia Kežmarku ho očarila natoľko, že sa podujal na vec málo vídanú. Vlastným autom pravidelne obchádzal rómske osady, aby potom s tamojšími talentovanými deťmi nacvičoval piesne a tance. S krásnymi výsledkami svojej práce sa súbor popýšil napríklad vlani v máji v Prahe v Slovenskom inštitúte a na festivale Khamoro. Najčastejšie však deti vystupovali vo Francúzsku, kam sa ich zapálenému Akimovi podarilo dostať na rôzne festivaly.

„V Štrasburgu, Bratislave či v Prahe, všade, kde súbor vystupuje," hovorí Ivan Akimov, „chceme ukázať, že hoci tie deti nemajú ani poriadne kde bývať a o bežnom životnom štandarde sa im ani nesníva, že hoci tie deti odvšadiaľ prakticky vyháňajú, sú schopné rozdávať radosť, šťastie a dobro, o ktorom hovorí víla Kesaj aj tým, čo majú možno až priveľa..."

Do Prahy príde súbor Kesaj Čhave - Deti víly Kesaj privítať sviatok jari dvoma vystúpeniami. Ich skvelý program plný nepredstieranej radosti zo života, temperamentného spevu a tanca, bez nánosu popových manier, ku ktorým sa neraz uchyľujú niektoré profesionálne súbory, všetkým vrelo odporúčame. Posolstvo čarovnej víly Kesaj odovzdávajú Akimove deti v naozaj rýdzej a podmanivej forme. Nenechajte si ho ujsť.

Praha je v tomto roku prvým zahraničným mestom, kde súbor vystúpi. V ďalších mesiacoch sa predstaví v Poľsku, Maďarsku, Nemecku a vo Francúzsku. Bližšie informácie o Kesaj Čhave si môžete nájsť na internete, na adrese www.YEPCE.FR/Kesaj.

(dum)

PROGRAM VYSTÚPENÍ KESAJ ČHAVE:

Cigánske svätenie jari s podtatranským speváckym a tanečným súborom mladých Rómov Deti Kesaj.

Piatok 23. 3. 2007 o 19:30 h. v Divadle Dobeška http://divadlodobeska.cz, Praha 4, Jasná 1, tel. 244 468 167)
Sobota 24. 3. 2007 o 19:00 h. v KC Zahrada (Praha Jižní Město, Malenická 1784, tel. 271 910 246)

Oslnivá konfrontácia operných scén

V neľútostnom časovom chvate a generačných premenách umeleckých hodnôt sa často stretávame s naliehavou otázkou, či operné umenie v doterajších predstavách má ešte šancu dôstojne obhájiť svoje ambície v našich každodenných kultúrnych potrebách. O týchto okolnostiach dnes uvažujú nielen vzdelaní odborníci, ale aj široký okruh tradičného publika. Istú odpoveď na tieto pálčivé problémy chce nastoliť hudobný festival OPERA, ktorý sa uskutoční od 8. 3. do 3. 4. 2007 na scénach niekoľkých popredných pražských divadiel za účasti štyroch kompletných operných súborov s českými a slovenskými sólistami.

Prehliadka sa koná pod záštitou najvyšších inštitúcií a s podporou hlavného mesta Prahy. Získala cenné návštevnícke zázemie i podporu Pražanov, ktorým ponúkne v Národnom divadle, v Štátnej opere a v Divadle Kolowrat vzácne zážitky. Sú pripravené nielen reprezentatívne klasické tituly, ale aj vzorové inscenácie od Mozarta a Verdiho až po Bohuslava Martinů, Janáčka, Zemlinského a Hanzlíka v interpretácii celej plejády známych sólistov.

Festivalovú prehliadku otvorí súbor Národného divadla v Prahe klasickým dielom francúzskeho autora Saint-Saense „Samson a Dalila", ktoré u nás prvýkrát zaznelo pred viac ako sedemdesiatimi rokmi. V Prahe ju uvedú v dvoch predpremiérach slovenskí sólisti pod vedením šéfa opery Národného divadla Olivera Dohnányho, slovenského režiséra Mariána Chodovského, scénografa Jozefa Cillera a kostýmneho výtvarníka Petra Čeneckého. Slovenské národné divadlo ponúklo tiež svojho exkluzívneho sólistu Sergeja Larina do najpôsobivejšej úlohy Samsona popri hosťujúcej Galii Ibragimovej, čo nasadilo korunu všetkým majstrovským výkonom.

Festival hudobného divadla OPERA 2007 chce byť širokou populárnou akciou pre hudbymilovné publikum, obrazom usilovnej práce našich profesionálnych scén, ich umeleckou prehliadkou a impulzom zoznámiť sa s novými generáciami operného publika.

Jiří Vitula

Dva najznámejšie české pivovary Plzenský Prazdroj a Budějovický Budvar sa chystajú uviesť na trh nové značky pív. Slovenské pivovary nijakú značkovú inováciu nepripravujú, skôr sa môže stať, že niektoré zo špecialít z ponuky vypadnú. Obohatenie trhu tak prinášajú len pivá z niektorých malých českých pivovarov alebo privátne značky obchodných reťazcov.

České pivo na Slovensku

České pivovarníctvo prežíva na rozdiel od slovenského, ale aj západoeurópskeho nevídaný rozvoj. V Česku navarili vlani zhruba 19 miliónov hektolitrov piva. Z toho 3,5 milióna putovalo na vývoz. Česi si stále udržiavajú najvyššiu spotrebu piva, hoci ako priznáva šéf združenia výrobcov piva Jan Veselý, v posledných rokoch ju pomáhajú udržiavať aj zahraniční turisti.

Plzenský Prazdroj teraz chystá na trh polotmavú trinástku Jantar a tmavý Diplomat. Budvar pripravuje pivo s extravagantným názvom Pardál. Príchod nových špecialít si vyžaduje trh. „Ľudia chcú zmenu," povedal český pivovarnícky odborník Josef Krýsl. „Veľa, predovšetkým lacnejších pív od veľkých výrobcov sa totiž na seba chuťovo veľmi podobá," dodal.

Jednotka slovenského trhu spoločnosť Heineken Slovensko neplánuje na trh uviesť nijakú novú značku. „Za desať rokov sa vykryštalizovalo osem značiek, z ktorých každá je vo svojej skupine veľmi silná. Najpredávanejšia z nich je Corgoň, najprestížnejšia Zlatý Bažant," uviedol hovorca spoločnosti Roman Krajniak.

Ani druhá najväčšia pivovarnícka spoločnosť Pivovary Topvar neuvažuje o zavedení úplne novej značky piva. „Čo sa týka budúcnosti špeciálu Patriot, rozhodne o nej dopyt spotrebiteľov," uviedla hovorkyňa skupiny Topvar Drahomíra Mandíková. Značku Topvar (desiatku aj dvanástku) však bude majiteľ Pivovarov Topvar nadnárodná spoločnosť SABMiller rozvíjať.

Skladba značiek sa nemení ani v prípade pivovaru Steiger Vyhne, ktorý patrí do skupiny moravských pivovarov PMS. „Neuvažujeme o zavedení licenčnej výroby českého piva, ale prostredníctvom siete Steigra budeme predávať moravské pivo Zubr," povedal generálny riaditeľ Steigra Jaroslav Vysloužil. Novú značku si pri klesajúcom predaji piva podľa Vysloužila nedovolí zaviesť ani jeden pivovar. Jej uvedenie na trh by vyšlo na desiatky miliónov korún.

Spestrením trhu sa tak okrem tradičných českých pív z Plzne, Českých Budějovíc a Prahy stávajú menej známe značky z malých pivovarov. „Na Slovensko ich pritiahla nižšia spotrebná daň. Ak predávajú desiatku, za hektoliter odvedú oproti veľkým pivovarom štátu nie 500, ale iba 370 korún. Umožňuje im to znižovať cenu. Bez akýchkoľvek nákladov na marketing sa tak dobre predávajú," povedal riaditeľ Slovenského združenia výrobcov piva a sladu Roman Šusták.

Na Slovensku sa v súčasnosti vyrába dovedna takmer 60 značiek pív všetkých druhov stupňovitostí a sfarbenia. Najpredávanejšie sú desaťpercentné pivá, ktorých podiel dosiahol zhruba dve tretiny trhu. Vlani sa vyrobilo na Slovensku 3,795 milióna hektolitrov piva, o 168 tisíc hektolitrov menej ako v roku 2005.

Jozef Sedlák

SNÍMKA: ARCHÍV

BRUXIZMUS

Nevedomé a nefyziologické škrípanie a zvieranie zubov v spánku. Ak sa prejavuje pri vedomí, označuje sa termínom bruxománia. Ide o nežiaduci jav, ktorý môže mať za následok poškodenie parodontu z preťaženia alebo stratu tvrdých zubných tkanív s tvorbou abráznych plôch v miestach kontaktu protiľahlých zubov.

(Prameň: Velký lékařský slovník, Maxdorf 2005)

„Mám silne zbrúsené plôšky zubov a obávam sa, že bez skloviny sa stanú citlivými. Je to azda preto, že mám rád tvrdšie potraviny, mäso, zeleninu i ovocie ?," spytuje sa čitateľ Ľ. Č. Odpoveď je jednoznačná: s odhryznutím a žuvaním potravy, čo je prirodzená funkcia chrupu, to nemá žiadnu súvislosť. Otázka vyvoláva podozrenie, že i keď si to človek neuvedomuje, v noci a možno aj cez deň škrípe zubami. Toho si je vedomá len asi jedna pätina ľudí postihnutých bruxizmom, ktorý sa podľa odhadu vyskytuje u 30 percent obyvateľstva civilizovaného sveta.

Ani čitateľ nemyslel na to, že zodraté zuby sú výsledkom škrípania. Pritom niektoré aj subjektívne pociťované varovné znamenia poukazujú na to, že niečo nie je v poriadku. Takýmto signálom býva ráno aj po výdatnom spánku pocit únavy a nepríjemného napätia svalstva tváre, bolesť hlavy, citlivosť zubov, ich zdanlivá alebo skutočná uvoľnenosť, pretože je nesporné, že mimoriadna záťaž, ktorá pôsobí pri zvieraní čeľustí, poškodzuje nielen tvrdé zubné tkanivo, ale aj závesný aparát a lôžka zubov, parodont. Stáva sa, že niekto nevenuje pozornosť takýmto svojim pocitom; mal by brať vážne aspoň upozornenie zo strany partnera či niekoho iného zo svojho okolia, ktorému neujde, že v noci škrípe zubami.

Sú ľudia, ktorí to pokladajú za zlozvyk a domnievajú sa, že zbaviť sa ho nemôže byť tak ťažké. Pritom je známe, že – aby sme zostali v oblasti dutiny ústnej – ľahké nie je prestať ani s hryzením nechtov na prstoch, ceruzky, pier, jazyka či vnútornej strany líc. Pre pochopenie celej problematiky si musíme ujasniť, že ide o parafunkciu, teda o činnosť niektorého orgánu, v tomto prípade žuvacej sústavy, ktorá neslúži žiadnemu rozumnému účelu a nemožno sa pokúšať o jej eliminovanie bez toho, že by sme poznali pravú príčinu jej vzniku.

Napriek tomu, že bruxizmus nie je chorobou, je sila vyvinutá čeľustnými svalmi taká veľká, že nemusí zostať bez následkov a tie sa môžu hlásiť rôznymi patologickými javmi, nezriedka sprevádzanými aj bolestivosťou a preto sa musí liečiť. Len sčasti sa dajú riešiť v ordinácii zubného lekára; ten sa môže zaoberať takými následkami škrípania zubov ako je úbytok skloviny a citlivosť zubov na zodratých plôškach, bolesti čeľustného svalstva či kĺbov a tak ďalej, hľadať príčiny a pokúsiť sa o riešenie, napríklad takzvanou náhryzovou dlahou.

Zubný lekár, ktorý svojím zásahom a liečbou väčšinou len napravuje škody a zabraňuje ďalším, posiela niektorých pacientov postihnutých bruxizmom na vyšetrenie alebo na prevzatie do starostlivosti otorynolaryngológa, neurológa, psychiatra či psychológa, čo je v mnohých prípadoch plne opodstatnené, veď škrípanie zubami sa môže vyvinúť a ustáliť aj na podklade stresovej situácie alebo neriešených konfliktov.

MUDr. Juraj Szántó

Menej je niekedy viac

Záver januára a prvé februárové dni patria v Prahe a Brne už tradične Dňom európskeho filmu. Štrnásty ročník tohto festivalu, ktorý poskytuje možnosť urobiť si pomerne ucelenú predstavu o aktuálnom stave jednotlivých európskych kinematografií, ponúkol približne päťdesiat celovečerných snímkov. Užitočnosť tohto divákmi hojne navštevovaného podujatia je pri dobre známom zlom stave v distribúcii európskych filmov nespochybniteľná. A to aj napriek istej kvalitatívnej nevyrovnanosti ponúkaných titulov. Najväčší vplyv na festivalovú ponuku majú totiž jednotlivé diplomatické zastúpenia a kultúrne inštitúty európskych krajín v Prahe – a keďže chýba zastrešujúca dramaturgia, teda aj spoločné hodnotiace kritériá, kvalita konkrétnych filmov kolíše podľa toho, či pri výbere prevládlo „politikum“, čiže festivalom zdôrazňovaná myšlienka Európskej únie, snaha ponúknuť divácky atraktívny „oddychový“ film alebo sa uprednostnila umelecká kvalita.

Napriek všetkému na festivale vždy možno objaviť diela, ktoré sa naozaj oplatí vidieť. Tento rok to boli predovšetkým rumunský film Ryna mladej režisérky Ruxandry Zenideovej – citlivý ponor do emotívneho sveta dospievajúceho dievčaťa v dunajskej delte, maďarský film Biele dlane (Fehér tenyér) režiséra Szabolcsa Hajdua, v ktorom sa za zdanlivo neatraktívnou športovou témou črtajú osudy a historické peripetie celého stredoeurópskeho priestoru alebo Leto v Berlíne (Sommer vorm Balkon) Andreasa Dresena o pocitovom svete dvoch „obyčajných“ žien, ktoré vo veľkom meste hľadajú svoje malé životné šťastie.

V súvislosti so slovenskou účasťou na DEF-e sa ponúka myšlienka, či by menej nebolo viac. Po vlaňajšom technicky vydarenom, ale myšlienkovo vyprázdnenom debute Kataríny Šulajovej O dve slabiky pozadu sme sa tento rok kvalitatívne zosunuli ešte nižšie. Slovensko reprezentoval film režiséra Jiřího Chlumského Konečná stanica. Podľa tvorcov ide o „komédiu s detektívnou zápletkou na motívy jednej z divácky najúspešnejších a najvtipnejších komédií Stanislava Štepku v Radošinskom naivnom divadle“. No kým divadelná tvorba Stanislava Štepku a Radošincov patrí už od 60. rokov minulého storočia k rodinnému striebru slovenskej kultúry, na nevydarenú filmovú adaptáciu čo ako úspešnej divadelnej hry čaká skoré zabudnutie. Film nie je divadlo, disponuje vlastnými výrazovými prostriedkami, má vlastné, špecifické potreby a až keď sa rešpektujú, možno očakávať pozitívne výsledky. Na tento fakt buď tvorcovia pozabudli, alebo sa im dielo jednoducho vymklo spod kontroly. Diváci počas celého filmu hľadia na plátno očami statickej „televíznej“ kamery, spomaľujúci rytmus nezlučiteľný s propagovanou detektívnou zápletkou ich vtláča hlboko do sedadiel a príslovečný radošinský humor nahradila silená vtipnosť, ba keď bolo najhoršie, prišlo na rad aj rozprávanie vtipov... Celý projekt nezachránilo ani silné herecké obsadenie na čele s Josefom Abrhámom, Josefom Somrom, Annou Šiškovou či Zdenou Studenkovou.

Ak by sme na budúci rok mali na 15. DEF prísť s kvalitatívne podobným titulom, bude lepšie zostať doma a v rodinnom kruhu sa priateľsky potľapkávať po pleciach. Tohtoročné Dni európskeho filmu totiž ukázali, že veľká časť kontinentu je filmársky naozaj niekde inde.

Radoslav Passia

SNÍMKA: ARCHÍV

Hovoriť oboma jazykmi

Český básnik Josef Hrubý mi nedávno pri jednom stretnutí v českom Centre PEN v Prahe vyjadril obdiv nad stupňom zvládnutia češtiny, keď sa asi po desiatich minútach konverzácie so mnou v češtine dozvedel, že som Slovenka. Nepripadalo mi to v tú chvíľu nijako výnimočné, že hovorím tak aj tak - veď koľko z nás Slovákov v Čechách hovorí naozaj dobre oboma jazykmi! Ale možno nie je to zasa až také samozrejmé.

Po mojom príchode do Prahy mi, pamätám sa, trvalo dosť dlho, kým som sa odhodlala používať v českom prostredí aktívne češtinu. Materinský jazyk, ktorý dostaneme do vienka, formuje naše prvé myšlienky. Naučíme sa v ňom formulovať veci tak, že neskôr už nemusíme ani rozmýšľať nad ich skladaním za sebou, nad stavbou vety. Ak človek, príduc do iného prostredia, nemá možnosť hovoriť svojím materinským jazykom, môže dosť trpieť. I ja som prvé roky v Prahe trpela. Chcela som používať slovenčinu, ale okolie bolo české. Skôr či neskôr je človek postavený pred voľbu: Odolávať a byť v tom prostredí svojský alebo sa podvoliť a prispôsobiť, pomaly splývať s okolím? Priznám sa, že splývať som začala ani nie tak z pocitu, že môj jazyk (slovenský) nie je dokonalý, melodický či dostatočne zrozumiteľný (ak hovoríte pomalšie), ani nie z nedostatku sebavedomia, musiac sa každodenne takzvane sebapotvrdzovať. Skôr z potreby neupozorňovať na verejnosti neustále svojou „inakosťou“, nevyčnievať z radu, nemusiac vysvetľovať predavačkám, že chcem „jehlice“ a nie „jehly“ či úradníčkam také samozrejmé slová, ako že mesiac marec je březen (dátum môjho narodenia).

No a s narodením detí prišla zasa potreba byť im takzvane „rovný“ v styku s ich kamarátmi, ani ich nenútiť vysvetľovať spolužiakom v puberte, že „máma je ze Slovenska“. Napriek tomu obe naše deti hovoria perfektne a radi po slovensky (na rozdiel od mnohých rodičov – Slovákov, ktorým sa to nepodarilo).

A kedy už nový jazyk zvládame natoľko, že sa môžeme „odvážiť“ začať ho používať? A nielen odvážiť, ale dostať sa do polohy, že jazyk už zasa bude slúžiť mne a nie ja jemu? Že vyjadrím rovnako ľahko ako v materinskom všetky svoje myšlienky a pritom sa nevystavím riziku, že sa pred okolím zosmiešnim. Že môžem ísť hoci na dovolenku s Čechmi a nielen sa smiať ich vtipom, ale rozprávať aj po česky vlastné. Tento problém riešilo a rieši iste mnoho z nás Slovákov v Čechách. Nie príliš sebakritickí jedinci si, pravda, trúfajú vyrukovať s češtinou, ktorá je vlastne slovenčinou v českom háve a myslia si, ako to váľajú. Nie toto zvládnutie mám na mysli. Ovládanie jazyka so všetkými jeho nuansami, zvratmi, stavbou vety, spodobovaním hlások, melódiou. Tak, aby skutočne nebolo poznať, že nie sme Česi.

Tým nechcem povedať, že som sa vzdala slovenčiny. Je stále mojím najvlastnejším dorozumievacím prostriedkom. Doma, v styku s krajanmi a pri početných cestách domov. Ale aj pri čítaní kvalitnej slovenskej beletrie. A napokon, aj pri práci v Slovenských dotykoch.

Čoraz viac ľudí sa dnes stáva dvoj- (aj viacjazyčnými), lebo si to vyžadujú okolnosti ich života. A nejde pritom iba o vzťah jazykov si takých blízkych ako sú slovenčina a čeština. Napríklad Samuel Beckett bol Ír, ktorého materčinou bola angličtina. Začal písať po francúzsky, keď angličtinu už dokonale ovládal. Napriek tomu nikdy neprekladal vlastné texty z angličtiny do francúzštiny alebo naopak. Bol si priveľmi vedomý spätosti autora s jazykom, že predstava prekladania bola preňho spojená so spracovaním nanovo. Každý dobrý prekladateľ musí do textu priniesť i niečo nové: to je jeho jazyk. Musí teda podrobiť pôvodný text možnosti preniesť ho do svojho jazyka. Lebo pre svojich krajanov bude jeho preklad jediným sprostredkovaním autora a jeho diela.

Byť dobrým prekladateľom je dosť náročné. Používať v dennom styku dva jazyky (a viac) je tiež dosť náročné. Existujú vedecky podložené tvrdenia, že dvojjazyčnosť vyvoláva psychologické poruchy. Ale zvládnuť sa dá, i keď to na jedinca isto kladie určité nároky. Je to aj stupeň adaptácie na prostredie. Istá komplementarita človeka.

Jarmila Wankeová

Nemám sa ma ľu

Vladimír Mečiar bol pre neho výzvou, kulturista Adam Cibuľa mu zasa na všetky otázky odpovedal len dvoma slovami: no áno. Český moderátor Jan Kraus už rok uvádza v slovenskej televízii JOJ svoju talk show „Bez obáv, prosím“. Je to obdoba úspešnej českej relácie „Uvolněte se, prosím“. S obľúbeným moderátorom sme sa stretli krátko pred nakrúcaním tohoto programu v pražskom divadle Ponec.

GABRIELA BACHÁROVÁ

Pred samotným nakrúcaním vraj veľmi nerád rozprávate, aby ste sa „nevykecali“. Držíte akúsi tichú hodinku?

Že by som bol zatvorený niekde v tme? To nie. Ale nedávam si na ten deň žiadny veľký program. Nič, čo je spojené s vystupovaním na verejnosti. Celkovo pred nakrúcaním nerád niečo robím.

Aby som vás nevyviedla z koncentrácie.

Toho sa nemusíte obávať.

Začnem pomerne zostra. Čo si vlastne myslíte o Slovákoch? A odpovedajte bez obáv, prosím.

V žiadnom prípade by som si netrúfal tvrdiť, že Slováci sú takí alebo onakí, pretože sám neznášam, keď niekto takto posudzuje národy. To sa dá povedať len zveličene. V tom prípade by som povedal, že Slováci sú každopádne spontánnejší ako Česi. Na druhú stranu má táto spontánnosť aj svoje negatíva. Slováci sa všetci poznajú, sú jedna rodina. A niekedy vznikne škodlivá rodinná atmosféra, hlavne pri práci. Také to: ,,Toto mal urobiť Laco, ale Laco tu nie je, no čo sa dá robiť.“

Viete, prečo som sa pýtala? V silvestrovskom vydaní „Bez obáv, prosím“ ste spomínali, ako vás nachytal známy slovenský zabávač Jožo Pročko. V Bratislave sa na vás najskôr s obdivom vrhla mladá dáma, aby vás potom Pročko v úlohe jej otca napadol a vynadal vám, že chodíte na Slovensko, len aby ste urážali Slovákov. V relácii ste to komentovali slovami: „No jó, už jsem na Slovensku“.

Najskôr musím povedať, že Pročko to urobil veľmi vierohodne. Má nesporný herecký talent. Samozrejme, o Slovensku som to povedal len zveličene. Je ale pravdou, že Čechom sa niekedy určitý slovenský nacionalizmus zdá až veľmi prepiaty. Ale myslím si, že ak na Slovensku človek nejaký čas býva a vníma všetky súvislosti, tak pre určité reakcie pochopenie nájde. Pretože, úprimne povedané, Slovensko je z národného hľadiska oveľa ohrozenejšie než Česko. Je vlastne atakované zo všetkých strán všetkými spôsobmi. To u nás nemáme. Napríklad mediálny svet. Skoro tretinu celého vysielania zaberajú cudzie televízie, hlavne české, ale aj maďarské, rakúske alebo poľské. V niečom to Slovákom aj prospieva. Keď sme pri tej televízii, Slováci sledovali počas komunizmu rakúsku televíziu a tak mnohé televízne formáty vedia urobiť oveľa lepšie ako Česi. My máme unikátny stav, ktorý je vlastne chorobný. Všetkých sme vyhodili, vyhnali, alebo sa s nimi rozišli. Tu nie sú ani Židia ani Nemci. Je to pre Čechov trošku skaza, ale určite sa to vynahradí začlenením do Európy tým, že sem bude prúdiť kozmopolitná spoločnosť. A na Slovensko tiež.

Lenže samotní Slováci cudzí vplyv často ako ohrozenie nevnímajú. České časopisy či televízie si adoptovali a považujú ich za svoje. Veľa Slovákov napríklad nevie povedať, či čítali knihu v slovenčine alebo v češtine, pretože to skoro nevnímajú a nerozlišujú.

No a Česi práve všetko rozlišujú. Česi majú všetko české, často bohužiaľ i myslenie.

Ten hraný útok vás určite musel prekvapiť. Aká bola vaša úplne prvá myšlienka?

Povedal som si, to je nejaký slovenský primitív. A potom je tu ešte jeden moment. Domnieval som sa, že Pročko nie je otec tej slečny, ale jej partner. Tak som si hovoril, že svoj hnev a naštvanosť zvádza na národný fenomén.

Pred prvým dielom relácie ste vyjadrili obavy, či vám budú diváci rozumieť a či Slovákom úplne porozumiete vy. Vyskytla sa taká situácia?

Niektorým slovám som naozaj nerozumel, ale to mám rád. A rád sa opýtam, čo to znamená. Niekedy sa mi to slovo aj veľmi páči a opakujem ho, hrám sa s ním. Je to niečo navyše oproti českej relácii.

V čom je nakrúcanie slovenskej relácie iné?

Už v tom, že tak dobre nepoznám slovenské pomery. Musím si toho viac naštudovať. O to lepšie dobrodružstvo to je.

Keď hovoríte o dobrodružstve, vyskytol sa vo vašej relácii hosť, o ktorom ste si povedali: tak toto v Česku nemáme?

Napríklad Vladimír Mečiar je hosť, ktorého v Česku nenájdete. Fascinoval ma aj rómsky kulturista Cibuľa, ktorý na všetko odpovedal slovami „no áno“.

Či bol nápad, že ste si na záver rozhovoru s Mečiarom nasadili helmu?

Prišlo mi to na um, keď sme s rešeršistami, ktorí mi pripravujú podklady, preberali reláciu. A niekto povedal, že nie je možné nespýtať sa, koľko stála tá jeho vila. A že už kvôli tejto otázke napadol novinára. Z týchto prípravných „tliachaníc“ vznikol nápad, že by som si mohol na hlavu vziať helmu, na čo som sa súkromne aj trošku tešil. Mečiar sa tomu zasmial. Je to ale ťažký hosť, aj keď robiť s ním rozhovor ma „rajcovalo“. S Mečiarom sa trošku nadriete, lebo odpovedá veľmi stručne. Bodka a ďalšia otázka. Nedá sa však spochybniť, že na rozhovor je to zaujímavá osobnosť.

Zrejme ste sa s ním ale nadreli menej ako s málovravným pánom Cibuľom.

Tak Cibuľa bol naozaj strašný. Také prípady sú pre moderátora rehoľou, pretože z toho nemožno vykorčuľovať a už neviete, čo sa hosťa ešte pýtať. A trápi sa aj ten človek, lebo jednoducho nemôže. Je to pasca pre obidvoch.

Ale zasa pre divákov je to pomerne zábavné.

Do relácie skutočne idete s tým, že sa tam môže stať čokoľvek.

Vyhovujú vám viac hostia, ktorí sú pre vás rovnocenní partneri, alebo tí, čo sa vás boja a svojimi obavami vám len nahrávajú na smeč?

Nemám rád, keď sa ma ľudia boja. Treba urobiť všetko, aby sa nebáli. Až potom s nimi môžete začať „dovádět“. Často sa

rád, keď idia boja

mi páčia exotické postavy z ľudu. Na ne sa obyčajne teším, aj keď nie vždy to vyjde a niekedy si to aj odskáčete, ako na pánovi Cibuľovi.

Veľa ľudí si myslí, že je vaším zámerom hostí zosmiešniť. Už ste ale niekoľkokrát povedali, že to nie je pravda. Prečo potom máte takú povesť?

Neviem. Možno je to tým, že ľudia v Čechách aj na Slovensku majú pocit, že keď si z nich niekto uťahuje, robí to preto, aby ich zosmiešnil a zaútočil na nich. Ja to tak ale vôbec nevnímam. Je to moja radosť zo života, predsa nebudem stále vážny. A že majú byť chvíľky „legrandy" presne vymedzené? Tak to nie. Keď mám dobrú náladu, tak si môžem urobiť srandu skoro všade a ľudia si ju môžu robiť zo mňa. Spoločnosť je tu zošliapnutá, je to daň minulosti. Veľa ľudí má pocit, že všetko, čo sa v živote odohráva, sú len výhry alebo prehry. Ale rozhovor nie je o tom vyhrávať alebo prehrávať. Je o tom, že ľudia spolu prejdú niečím jedinečným. Žiadny rozhovor sa v takej podobe už nikdy nezopakuje. Keďže som už trochu známejší, ľudia už veľmi rýchlo môj humor pochopia. Stávalo sa mi, že keď som si začal uťahovať napríklad z predavačiek v obchode, vždy úplne vážne riešili, o čo mi ide a ako to myslím.

Ste považovaný za vynikajúceho komika. Bol naopak taký hosť, ktorý pobavil vás?

V českej relácii ma pobavila čarodejnica, ktorá vyrukovala s rôznymi receptami, napríklad ako zbaliť chlapa. Myslím si, že keď sa dobre bavím, je to na mne aj vidno. Veľmi rád sa smejem. Ale niekedy hosť pobaví len mňa, divákov už menej. V slovenskej relácii ma pobavil Milan Kňažko, keď sme zistili, že obidvaja máme modrú knižku na pomočovanie. Nevedel som, že mám takého súkmeňovca. Alebo ďalší hostia, ľudoví zabávači Mišo Slivka a Maja Velšicová. Zábavné bolo, keď pani Velšicová popisovala neveru svojho manžela a ako to riešila. To som žasol. Neobyčajne pôvabná dvojica.

A čo slovenskí politici? Napríklad Ján Cuper, ktorého ste mali v relácii, je tiež všeobecne veľmi zaujímavý.

Cuper je zaujímavý v tom, že to bol jediný politik, ktorý rozprával aj cez džingle. To som teda ešte nezažil. Ľudia sa zasmiali, kapela zahrala džingel a on stále hovoril. Upozornil som ho, že by vtedy rozprávať nemal, ale jemu to bolo jedno. Naozaj, pre mňa je veľmi zaujímavé poznávať slovenských politikov.

Skutočne?

Slovensko je zaujímavá krajina. Už od mladosti som zvyknutý jedným okom sledovať, čo sa tam deje. A samozrejme ma zaujíma aj politická scéna.

Prečo ste začali robiť reláciu práve v TV JOJ, keď vás oslovili všetky tri hlavné slovenské televízie?

Jojka bola najrýchlejšia. Nikdy mi pritom nezišlo na um, že by som to mohol robiť aj na Slovensku. Ale Milan Kňažko, v tom čase riaditeľ JOJ, mi hovoril, že keď videl, ako si do „Uvolněte se, prosím" suverénne beriem aj slovenských hostí, prišlo mu na um, že takú reláciu možem mať aj u vás.

Povedali ste, že je to ponuka, ktorá sa neodmieta. V čom to bolo pre vás také výnimočné?

V tom, že idem nakrúcať do cudziny. Je to unikátne. Žiadny iný moderátor podobného formátu nerobí svoju reláciu v zahraničí, len v krajine, kde žije. Považujem to za prémiu, niečo navyše.

Slováci masovo sledujú nielen „Bez obáv, prosím", ale i vašu českú reláciu. Vedeli ste to?

Zistil som to až na Slovensku, keď som tam začal vysielať. Bol som napríklad v Liptovskom Mikuláši a nejaký vodič autobusu mi začal hovoriť, čo bolo v minulom dieli. Bol som šokovaný, že práve v Liptovskom Mikuláši to niekto so mnou preberá.

Na Slovensku sa z času na čas ozývajú hlasy, že by v slovenských televíziach nemali vystupovať Česi a celé vysielanie by malo byť v slovenčine. Vnímali ste, že pre niekoho môžete predstavovať problém?

Všimol som si, že sa to preberá. Ono to ale vyplýva práve z toho ataku na Slovensko. Kedysi som si hovoril, čo stále tí Slováci riešia, ale dnes viem, zveličene povedané, že ak sa o seba nebudú starať, tak zaniknú. Čítal som reakciu nejakého pána, prečo si televízie pozývajú Čechov, keď to predsa Slováci robia lepšie. A mal pravdu. Mnohé z relácií, ktoré sa vysielajú aj v Česku, napríklad „Pošta pro Tebe", sa u vás robia lepšie. Je to šťavnatejšie, má to šmrnc. Napríklad mladá moderátorka Adéla Banášová, to je veľký talent. U nás nikoho takého nemáme a ani ho nikto nehľadá. Spontánni Slováci si skrátka povedia: „Tak chodz a zrob" a to je aj pre média dobre. A že tam občas dajú aj nejakého Čecha? No, musia byť aj trochu veľkorysí.

Aj v Česku sa občas na obrazovke presadia slovenské tváre, napríklad Milan Lasica.

Ľudia už pri Lasicovi a kedysi pri Milanovi Markovičovi ani nevnímajú, že sú to Slováci. A ich slovenčina sa berie ako také české nárečie. Na týchto ľudí, ale napríklad aj na Mira Žbirku, sú tu už ľudia zvyknutí.

Skutočne už mladí Česi, podľa vás, slovenčine nerozumejú, je im naozaj taká vzdialená, ako hovoria?

Je to aj v tom, že keď si niečo pustia po slovensky a niečomu neporozumejú, hneď to prepnú niekde inde. Ak by si to vypočuli trikrát, zistili by, že v skutočnosti rozumejú. Je to len prvý dojem. Niekto tvrdí, že by sa najskôr musel učiť po slovensky, aby bol vôbec schopný rozumieť. No to je snáď „legrace". Alebo je skrátka hlúpy a v takom prípade nebude rozumieť nikdy.

Na nakrúcanie cestujete do Bratislavy vlakom. Teraz tam začalo jazdiť aj rýchle Pendolino, využijete ho?

Pendolino chodí večer a my potrebujeme ísť ráno. Vlaky nie sú zlé, cestujem nimi celkom rád. Je to čas pre mňa a teším sa, že nemusím šoférovať auto. Vo vlaku máme obsadené dva tri stolíky, v jedálni mávame porady, cesta ubehne rýchlo.

Ako dlho ešte chcete moderovať talk show?

Zaujímavé je, že sa ma na to všetci pýtajú. Keby som bol Američan, ktorý má okolo seba dvadsať spoluautorov a jeho publikum tvoria milióny ľudí, tak by som to snáď mohol robiť denne tridsať rokov. V našich podmienkach to samozrejme nejde.

SNÍMKY: DAGMAR HÁJKOVÁ

Jan Kraus, známy český herec a moderátor, sa narodil 15. augusta 1953 v Prahe. Začínal ako detský herec. Obvykle predstavoval záporné role, napríklad chuligána v známom filme „Dívka na koštěti". Predstavil sa v desiatkach filmov, medzi inými v snímkach „Spalovač mrtvol", „Drahé tety a já", „Což takhle dát si špenát", „Krakonoš a lyžníci", „Černí baroni" a v iných. Na začiatku 90. rokov sa vrhol na podnikanie.V súčasnosti je známy hlavne ako pohotový, vtipný televízny a rozhlasový moderátor. Je ženatý s herečkou Janou Krausovou, žije ale s partnerkou, herečkou Ivanou Chýlkovou. Má štyroch synov, Davida a Adama s Janou Krausovou, Jáchyma s Ivanou Chýlkovou. Pred časom sa mu listom ozval ďalší syn, Marek Blažek.

Český autor ani nevie, že píše aj pre Slovákov

Väčšina českých spisovateľov sa domnieva, že si ich knihy kupujú iba Česi a isto je o tom presvedčená aj Blanka Kovaříková, autorka úspešnej trilógie „Herecké romance“, „Herecké balady“ a „Jak se dědí sláva“. Avšak práve na príklade jej kníh sa dá dokázať, že tvorba českých autorov zaujíma aj slovenských čitateľov.

Blanku poznám už desaťročia. Bola absolventkou pražskej fakulty žurnalistiky, kde si za tému svojej diplomovej práce zvolila literatúru faktu. Čoskoro sa stala úspešnou novinárkou. Periodiká, ktorými prešla, napríklad denník Noviny, týždenník Národní listy, ba i Večerník Praha, ktorého piatková príloha bola spojená s jej menom, dávno neexistujú. V súčasnosti je kmeňovou redaktorkou a jednou z pevných opôr ženského časopisu Vlasta.

Vlastná knižná tvorba Blanky Kovaříkovej sa tematicky pohybuje v umeleckom svete. Studnicou trvalej inšpirácie sú pre ňu veľké postavy českého divadla, filmu, ale aj literatúry. I keď ako adeptka žurnalistiky i činná novinárka a spisovateľka vždy preferovala literatúru faktu, neuspokojí sa iba so zhromažďovaním dostupných údajov a dokumentov, s ich zoradením a prerozprávaním životných príbehov populárnych osobností z minulých čias a zo súčasnosti. Pracovnou metódou, ktorú si zvolila, je nadviazať bezprostredný kontakt s „objektom“ a s náležitou pokorou mu ponúknuť, že sa stane jeho spovedníkom.V niektorých prípadoch to už nebolo možné priamo s vybranou osobnosťou, iba s dakým, kto jej bol blízky.

Autorka kníh *Herecké romance* a *Herecké balady* si podľa vlastných slov zakladá na tom, že sa od každého z nich dozvedela o niečo viac než to, čo sa už o ňom napísalo. Boli to malé i väčšie tajomstvá až intímnosti, ktoré by iného novinára mohli zlákať, aby ich zneužil. Blanka Kovaříková však dokázala nimi narábať s citom, taktom a patričným rešpektom k človeku, ktorý sa jej s dôverou zveril.

V prvej z knižiek, u ktorej si čitateľský záujem vynútil už druhé vydanie, defilujú také herecké hviezdy nášho divadelného a filmového neba ako Zdeněk Štěpánek, Olga Scheinpflugová, Jaroslav Marvan, Jana Dítětová, Slávka Budínová, Jana Brejchová, Miloš Kopecký a rad ďalších. Tá druhá tiež čerpá zo života mnohých obľúbených umelcov, napríklad Oldřicha Nového, Eleny Hálkovej, Otu Sklenčku, Stelly Zázvorkovej, Zdeny Hadrbolcovej, Petra Haničinca, Jiřiny Jiráskovej, Růženy Merunkovej a iných.

Snaď si ani sama autorka neuvedomuje, aké časté sú v jej knihách aspoň v náznakoch slovenské súvislosti. Niektoré osobnosti účinkovali v istej etape svojej kariéry na slovenskej scéne, iné pútali ku Slovensku citové väzby. Elena Hálková bola dcérou žilinského detského lekára MUDr. Ivana Hálka a tam sa narodila i jedna z jej dcér, ďalšia významná česká herečka Jana Štěpánková. To však už navodzuje podtitul najnovšej, tretej knihy Blanky Kovaříkovej *Jak se dědí sláva*, Jablko (ne)padá daleko od stromu.

Sú to ďalšie dve desiatky životných príbehov, avšak tentoraz nie tých slávnych osobností, ale ich potomkov, z ktorých tiež vyrástli úspešní ľudia. Autorka hovorí s deťmi či vnukmi nielen hercov, ale aj režisérov, spevákov, skladateľov a spisovateľov. Začína stretnutím s farárkou Michaelou Procházkovou, pravnučkou Boženy Němcovej. Neraz v rodine hovorili aj o vzťahu jej prababičky k hornouhorskému ľudu a ku slovenskému národopisu.

Blanka Kovaříková dokáže vystihnúť povahy skoro všetkých, s ktorými hovorí o ich rodičoch či dávnejších predkoch: s Kateřinou a Janom, dcérou a synom E. F. Buriana, s Martinom Černým, vnukom Mileny Jesenskej, s Jiřím, synom Otu Pavla, s Evou, dcérou Arnošta Lustiga, s Martinom, synom Jany a Viktora Preissových , s Ester Janečkovou, dcérou Otu Ornesta alebo s Janom, synom Rudolfa Hrušínskeho... Aj tu sa sotva nájde meno, ktoré by slovenskému uchu znelo cudzo. Naschvál som sa vrátil k menu Kristina Batystová, ktorej meno som nepoznal. Ide o vnučku Martina Friča, ktorý už ako šesťnástročný vystupoval v kabaretoch aj na Slovensku.

Bonbónik, z ktorého mám mimoriadnu radosť, som našiel niekde uprostred knihy, kde je zaradených zo šesť strán, ktoré vznikli z Blankinho stretnutia so Zuzanou Kronerovou. Tiež ju najprv charakterizuje: „...je velmi temperamentní žena a má tak velký smysl pro humor, že v ní člověk chvílemi nachází i kus chlapa. Nevadí jí hrát drsňačku, ošklivku, šklebit se a vůbec dělat cokoliv, když si to scénář žádá.“ Jozef Kroner bol síce hercom dobre známym nielen na Slovensku, ale aj v Čechách, napriek tomu sa tu dozvedáme pre menej informovaných a mladších veľa nového. Napríklad, že mamička Zuzany, Tereza Hurbanová, bola tiež herečkou. Avšak nech o svojej rodine prehovorí sama Zuzka Krónerová, ktorej slová autorka uvádza v češtine:

„Mamička pocházela ze Záhorí, což je blízko Moravy, kde se mluví nádherným dialektem, bohatším než je spisovná slovenština. Její maminka, moje ‚starenka‘ byla nejvtipnější člověk, jakého jsem poznala. Vyjádřovala se jen v příslovích a pořekadlech. Máma byla hvězdou Martinského divadla, když tam otec přišel jako elév. Ona pocházela ze šesti dětí, otec z dvanácti, takže i když jsem jedináček, mám košatou rodinu. Před pár lety jsme založili tradici, každoroční slet v Považské Bystrici. A sejde se nás klidne i padesát.“

Začítajte sa do niektorej z kníh Blanky Kovaříkovej a poznáte z nej aj ju samu.

Juraj Szántó

... S MADELEINE ALBRIGHTOVOU

... S ARNOŠTOM LUSTIGOM

... S MANŽELOM

SNÍMKY: ARCHÍV

Bluesweiser nespútaný i poetický

Vo februári absolvovala legenda slovenského blues, skupina Bluesweiser české turné, zorganizované v spolupráci so Slovensko-českým klubom. Po slovenskom prológu sa predstavila hneď trikrát v Prahe (Blues sklep, Slovenský inštitút, Jazz klub U staré paní), v Chebe, ako dovetok Dní slovenskej kultúry v Českých Budějoviciach, v Strakoniciach, i v Písku, kde bola naopak predsadená ako chuťovka nového kamienka v mozaike Dní slovenskej kultúry. Tie písecké by sa totiž mali konať tento rok po prvý raz, predbežne v máji.

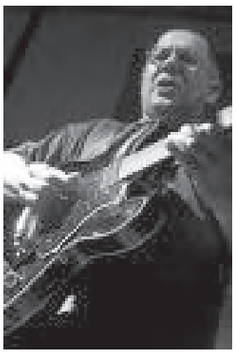

Jeden z koncertov, a to ten v Slovenskom inštitúte bol špecifický. Išlo totiž súčasne o prezentáciu veršov poetky Judity Kaššovicovej zo zbierky Šamorínske verše, ocenenej titulom Najkrajšia kniha roku 2005. Bluesweiser pripravil s autorkou v slovenských pomeroch nevídanú multimediálnu šou, zhudobnil jej verše, spolu nakrútili čarovné videosekvencie zo Šamorína a okolitého kraja. Premyslený komponovaný večer vznikol za podpory Medzinárodného visegrádskeho fondu a po prvý raz bol prezentovaný v Prahe.

(vs)

Spomienka na Jána Kollára

Ján Kollár bol mnohostrannou osobnosťou, významným hýbateľom slovenského, ale aj českého obrodenia, literátom, teoretikom, farárom. Jeho meno nesie aj literárna súťaž o najlepšie prozaické diela autorov z ČR v slovenčine alebo so slovenskou tematikou, organizovaná každoročne Slovenským literárnym klubom v ČR. Pražskí Slováci si ho pripomenuli aj inak – v nedeľu 21. januára sa pri príležitosti 155. výročia jeho smrti konali slávnostné bohoslužby a pietne stretnutie pri jeho hrobe na Olšanských cintorínoch. Za hostí prehovoril spisovateľ a literárny teoretik Augustín Maťovčík, organizátormi boli Spoločnosť Jána Kollára, Slovensko-český klub, Slovenský inštitút a Slovenský evanjelický a. v. cirkevný zbor v Prahe.

(vs)

Zomrel Vladimír Reis

Iba nedávno sme do redakcie dostali knihu Vladimíra Reisa a Jiřiny Kitnerovej „Kultura mezi Čechy a Slováky“. Než sme ju stihli recenzovať, prišla omnoho smutnejšia zásielka. Správa, že Vladimír Reis zomrel. Poznali sme ho ako vynikajúceho autora, knižného redaktora, prekladateľa zo slovenčiny, popredného českého slovakistu. Ako návštevníka mnohých našich akcií, na nejednej z nich aj ako vášnivého diskutéra, v neposlednom rade ako člena redakčného kruhu literárnej revue Zrkadlenie-Zrcadlení.

Vladimír Reis vyrastal v rodinnej tradícii kníhtlačiarov, jeho starý otec Antonín založil na prelome devätnásteho a dvadsiateho storočia tlačiareň a nakladateľstvo. Aj pre Vladimíra Reisa bol prvým dotykom so svetom knihy výučný list ručného sadzača. Je šťastím pre česko-slovenské literárne vzťahy, že prvým z mnohých. Po maturite na Jiráskově gymnáziu v Prahe (1941) študoval v rokoch 1945-49 filozofiu a slovanské literatúry na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej, v roku 1969 získal titul PhDr. Začínal ako nočný korektor, takmer dvadsať rokov (1953-71) pôsobil v nakladateľstve Odeon, kde predovšetkým redigoval slovenskú knižnicu. V rokoch 1971-86 bol vedúcim redaktorom v nakladateľstve Artia. Prekladal slovenskú prózu, drámu i poéziu, písal štúdie, rozhlasové hry, televízne scenáre a samozrejme množstvo úvodov a doslovov. Vydal niekoľko vlastných próz. Dostal niekoľko cien, naposledy v roku 1989 za preklad knihy Pásla kone na betóne.

Vladimír Skalský

Rozdané zostáva

Vďaka novinárke Zuzane Bukovskej a Vydavateľstvu Neografia má Turiec to, čo máloktorý iný región – výpravnú knihu rozhovorov s osobnosťami, ktoré tento kraj tak či onak navzájom zblížil. Keďže je medzi nimi aj nejeden pražský Slovák, prezentácia knihy sa s veľkým úspechom uskutočnila aj v stovežatej. Usporiadal ju Slovenský evanjelický a. v. cirkevný zbor, Slovensko-český klub a Slovenská národná knižnica v zborových priestoroch kostola na ulici V Jirchářích v centre Prahy. Knihu za účasti veľvyslanca SR v Prahe Ladislava Balleka uviedli historik Vojtech Čelko a zástupca riaditeľa Slovenskej národnej knižnice v Martine Peter Cabadaj. Ukážky z rozhovorov s troma Pražanmi, docentom Ivanom Adamčíkom, Ladislavom Ballekom a Bohdanom Hroboňom prečítal moderátor večera Boris Kršňák. Treba povedať, že posledný zo zmienených rozhovorv, s kňazom Bohdanom Hroboňom je fiktívny, spracovaný s veľkým citom z jeho rôznych textov. Medzi osobnosťami zastúpenými v knihe sú aj ďalší pražskí Slováci, Jana Haluková a Vojtech Čelko. V knihe naozaj hlbokých, nadčasových rozhovorov však nechýbajú ani mená ako Milan Rúfus, Mišo A. Kováč, František Zvarík, Emil Horváth, Vincent Šikula, Rudo Brtáň, Augustín Maťovčík, Ivan Kadlečík, Dušan Kállay, Dušan Katuščák, Peter Cabadaj či Dalibor Karvay.

(vs)

INFO

● ne. 4. 3. o 17.00
● po. 5. 3. o 9.00, 11.00
Divadlo pod Palmovkou, Zenklova 34, Praha 8
Najroztancovanejší detský muzikál MŇAU
Účinkujú: deti zo ZUŠ B. Brelly v Košiciach

● po. 5. 3. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
TV PONDELOK Z BRATISLAVY
M. Figuli: TRI GAŠTANOVÉ KONE
Účinkujú: J. Kukura, M. Dočolomanský,...
Réžia: Ivan Balaďa

● ut. 6. 3. o 21.00
Agharta Jazz Centrum, Železná 16, Praha 1
JAZZOVÝ KONCERT JURAJA BARTOŠA A JEHO SKUPINY

● pi. 2. 3. – so. 10. 3.
Výstavisko Flóra, Olomouc
KNIŽNÝ VEĽTRH LIBRI

● št. 8. 3.
Výstavisko Flóra, Výstavný pavilón, Olomouc
FEDOR VICO a VLADIMÍR JIRÁNEK
Vernisáž výstavy Pred a Po

● so. 10. 3. o 13.00
Výstavisko Flóra, Výstavný pavilón, Olomouc
FELDEK, ZRKADLENIE,
MLADÁ BLOGGERKA A INÉ
Prezentácia vydavateľskej činnosti Slovensko-českého klubu a Slovenského literárneho klubu z Prahy

● po. 12. 3. o 18.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
XIII. PROJEKCIA CYKLU SLOVENSKÁ LITERÁRNA KLASIKA NA FILMOVOM PLÁTNE
Janko Jesenský: ŠTVORYLKA
Účinkujú: V. Záborský, E. Krížiková, J. Króner
Réžia: J. Medveď, K. Krška

● po. 12. 3. o 20.00
Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25, Praha 1
SHIRLEY VALENTINE (monodráma)
Zuzana Kronerová

● st. 14. 3. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
RODINNÉ STRIEBRO
Prezentácia knihy esejí popredných umelcov o najvýznamnejších počinoch slovenskej kultúry a umenia a prezentácia posledného ročníka časopisu Kino Ikon

● št. 15. 3. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
SLOVENSKÝ FILM 80. ROKOV
Prezentácia novej edície DVD najlepších slovenských filmov 80. rokov

● od so. 17. 3.
Toskánsky palác, Hradčanské nám. 5, Praha 1
MILAN HODŽA – OSOBNOSŤ EURÓPSKEHO FORMÁTU
Výstava o živote a politickom diele jedného z najvýznamnejších politikov I. polovice 20. storočia

● ut. 20. 3. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
BIELE KARPATY/BÍLÉ KARPATY
Výstava environmentálnych fotografií spojená s projekciou filmu Prapodivný svět

● st. 21. 3. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
ROZPRÁVAJME SI ROZPRÁVKU
Cyklický výchovne-dramatický program pre najmenších žiakov pražských škôl o slovenčine a jednej rozprávkovej krajine

● od so. 24. 3.
Galéria SI, Galerie MIRO, Kostol sv. Rocha, Strahovské nádv. 1/132, Praha 1
Slovenské galérie v Prahe
TATRANSKÁ GALÉRIA POPRAD: TATRY V UMENÍ

● ne. 25. 3.
Village Cinemas Anděl, Radlická 3179/1E, Praha 5
SLOVENSKÝ DEŇ NA FEBIOFESTE
MARIÁN LABUDA – retrospektíva
14.30 – Kým skončí táto noc
17.00 – Král Ubu
19.30 – Záhrada
22.00 – Vesničko má středisková

● ne. 25. 3.
Village Cinemas Anděl, Radlická 3179/1E, Praha 5
ROZHOVOR S NEPRIATEĽOM
Slávnostná premiéra nového slovenského filmu

● po. 26. 3. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
PROJEKCIA FILMU K 60. NARODENINÁM MARIÁNA VARGU

● st. 28. 3. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA
Cyklický literárny program pre stredoškolskú mládež s prednáškou, ukážkami z diel a besedou

● st. 28. 3., št. 29. 3. o 21.00
Klub Vagon, Palác Metro, Národní 25, Praha 1
MARIÁN VARGA 60
Koncert fenomenálneho hudobníka pri príležitosti jeho 60. narodenín

(Zvýraznené podujatia usporadúva alebo spoluusporadúva Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov)

Zakliati, prekliati alebo len iní?

Rómske deti majú v živote len málo príležitostí prežiť pocit úspechu. Aj to jeden z dôvodov ich školskej neúspešnosti, tvrdia odborníci. „Je potreba niekedy aj sčasti umelo vytvárať priestor na pochvalu dieťaťa za to, čo dosiahlo, aby si uvedomilo, že aj ono má svoje práva a šance, ktoré nie sú určené len nerómskym deťom," tvrdí rómsky učiteľ na Základnej špeciálnej škole vo Vranove nad Topľou Štefan Kalijáš.

KRISTÍNA MAGDOLENOVÁ

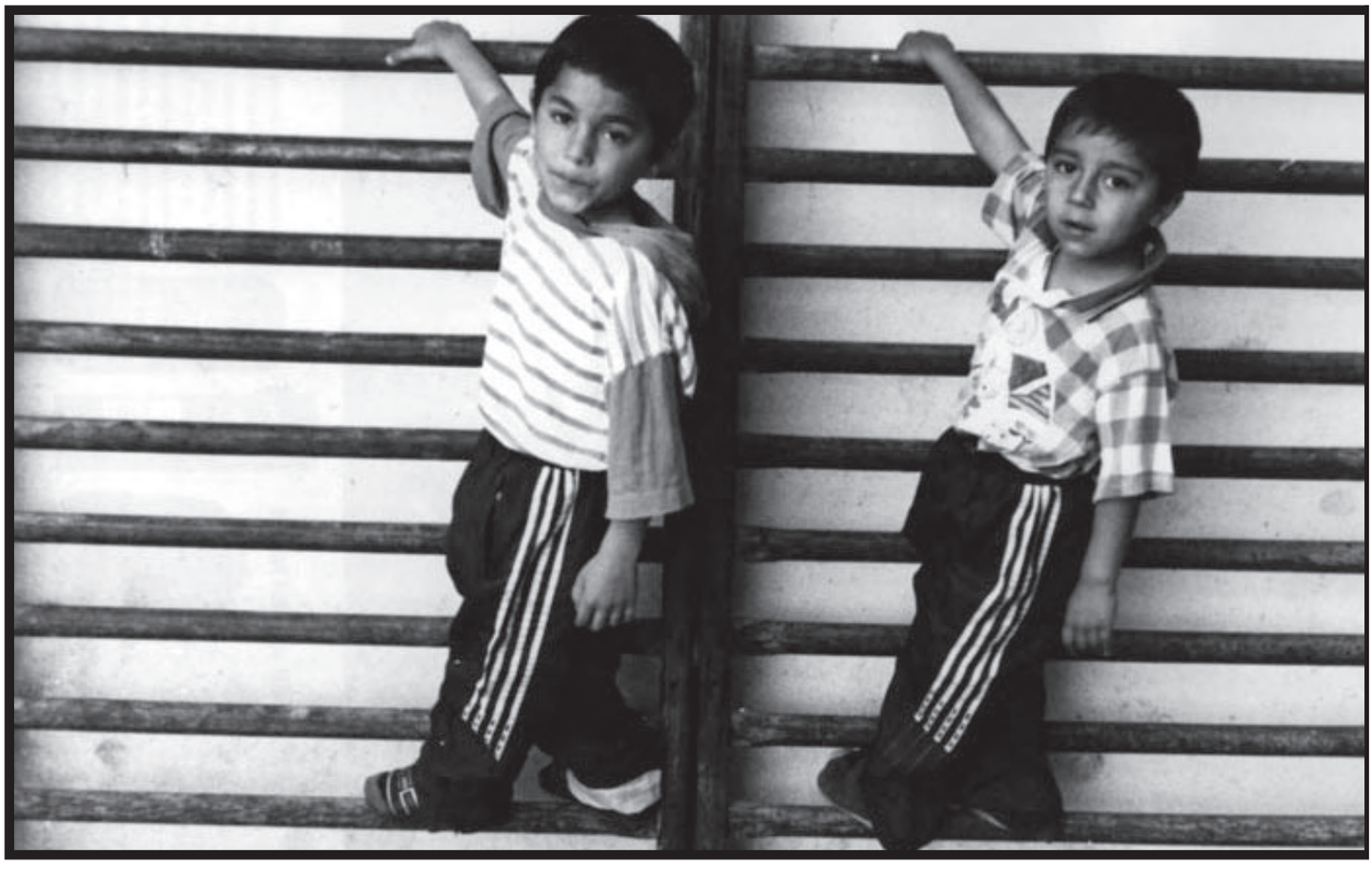

Presadiť myšlienku odmeňovania rómskych detí za dosiahnuté úspechy sa pokúša už niekoľko rokov. Ako odmena by mali slúžiť veci a zážitky, ktoré rómske deti nepoznajú zo svojho každodenného života. Pred dvomi rokmi sa mu s pomocou sponzorov podarilo zorganizovať výlet pre žiakov základnej školy do zoologickej záhrady v Bojniciach. „Je to šokujúci zážitok, keď si uvedomíte, že desať–pätnásťročné deti ešte nikdy neboli mimo svojej osady a mesta, že nikdy nevideli živé zviera, že nikdy nebývali v hoteli, necestovali vlakom alebo neboli v tuneli. Pritom nejde o subštandardné komunity," zdôrazňuje Kalijáš. Práve to je podľa neho príčinou ich odlišného vnímania sveta, odlišného hodnotenia vecí a udalostí a aj odlišného prístupu ku vzdelaniu. „Od nás, z Čemerného, nechodia deti do škôl do iných miest. Pred rokom 1989 išli, ale potom ani jeden z nich nešiel ďalej ako do Vranova. Máme len jedného maturanta. Neviem, možno je chyba aj v škole, ktorá ich nemotivuje, nepresviedča, aby išli ďalej študovať. Práve teraz sa podávali prihlášky na stredné školy. Štyri rómske dievčatá sa ma pýtali, kde by mali ísť študovať. Povedal som im, aby išli do Košíc, kde je rómske gymnázium. Neplatí sa internát a vlastne všetko majú zdarma. Keď sa informovali u učiteľa na svojej škole, povedal im, že taká škola neexistuje," hovorí Kalijáš.

Práve nezáujem učiteľov o rómske deti a skrytý rasizmus na školách je podľa neho kľúčom k vysvetleniu súčasného stavu. Hovoriť o rasizme na slovenských školách je ako vypustiť džina z fľaše. Pojem rasizmus sa vo vedomí spoločnosti stotožňuje s násilným odmietaním inakosti a diskusia o tejto téme údajne poškodzuje spolunažívanie. Stručne zhrnuté: o rasizme sa nehovorí, teda neexistuje. Rasizmom je však aj nezáujem školy o dieťa, ktoré nemá šancu inak zmeniť svoj život. Šikanovanie a skryté narážky na etnický pôvod dieťaťa, respektíve na jeho sociálne zázemie, sa v našich podmienkach vnímajú skôr ako humor. Tento typ humoru ale často poznačí dieťa na celý život. Tragédiou komunity je, že rómske deti a často aj ich rodičia, vnímajú dianie na škole ako niečo normálne. Rómsky prváčik na otázku, či mu neprekáža, že kým on obeduje v rómskej jedálni, kde sú hliníkové príbory (mimochodom už dávno hygienou zakázané na školách) a škaredé staré stoly, jeho kamaráti obedujú v krásnej novej jedálni, len mykne plecom a hovorí: „No, ja musím obedovať tu, lebo som len Cigán." Problém v tom nevidia ani ich rodičia. Mnohí z nich dokonca ani nie sú ochotní (nie schopní) prispieť na teplú stravu dieťaťu jednou slovenskou korunou.

Skrytý rasizmus na škole spôsobuje celoživotné traumy, s ktorými sa nedokážu jedinci sami vysporiadať, často si ich nedokážu ani vysvetliť. U mnohých z nich vedie k agresivite a k čiernemu rasizmu. Mladý muž, 26 rokov, vyučený čašník z okolia Vranova, tvrdí, že na škole rasizmus nezažil. Hneď však ale dodáva, že „iba učiteľka, keď mu dala zaucho, si išla umyť ruky, ale keď dala zaucho bielemu spolužiakovi, ruky si umyť nešla."

Rasizmus na škole údajne nezažil ani 21-ročný Jaroslav. Nemá dokončenú základnú školu a hoci sa snaží pracovať a absolvoval desiatky kurzov, reálne si prácu nezoženie. O škole hovorí ako o prostredí, ktoré ho absolútne nemotivovalo. „Učiteľka sa venovala len bielym deťom. My sme sedeli vzadu. Nás sa nikdy nespýtala, či tomu rozumieme, či máme domácu úlohu. Pýtala sa len bielych detí. A tak sme sa nudili a vyrušovali," opisuje situáciu v škole. Jeho deti však už budú vyrastať inak, tvrdí. „Neskoro som pochopil, že som sa mal sám viacej usilovať. Nedopustím, aby moje deti dopadli tak, ako ja..."

Generácia mladých rodičov sčasti síce problém nevie definovať, ale chápe, že ich deti musia dokázať v škole, aby boli akceptovaní viacej ako ostatné deti a sú na túto skúšku pripravení. Niekedy je však len veľmi ťažko vysvetliť samotným deťom, prečo je to tak. „Syn má 12 rokov, je premiantom triedy. Zmiešanej rómsko-nerómskej triedy," hovorí o svojej skúsenosti mladá mamička Žaneta z okolia Gelnice. Pred časom prišiel zo školy s plačom. Deti sa mu vysmievali, že je Cigán. Prečo som iný, prečo musím byť horší?" to boli otázky, ktoré kládol matke. „S manželom sme mu vysvetľovali, že sme sa tak narodili, ale na tom nezáleží. Hoci je dobrý študent, mali sme dlho problémy a do školy chodil s nechuťou a bolesťami žalúdka," hovorí. Vybrala sa preto za riaditeľom školy. A záver zo stretnutia? Na škole žiadny rasizmus neexistuje. Ak nechcela robiť synovi väčšie problémy, keďže nemá šancu ho preložiť na inú školu, radšej sa stiahla.

„Školu som končila medzi najlepšími žiakmi triedy, keď sa však podávali prihlášky na stredné školy, učiteľka mi priamo povedala: pôjdeš za krajčírku. Keď som sa spýtala prečo, odpoveď bola: všetky Cigánky tam idú, kde by si chcela ísť?" spomína Mária. Dnes ako tridsiatnička si dokončuje maturitu a pracuje ako sociálna pracovníčka. „Moji rodičia nechápali, že ja môžem robiť aj niečo iné ako krajčírku. Rozhodnutie učiteľky bolo pre nich sväté a dúfali, že mi chce len najlepšie, keď už je študovaná," vysvetľuje konanie mnohých rómskych rodičov.

Okrem neinformovanosti zohráva v rómskych rodinách úlohu pri výbere školy aj „tradícia". Myslí sa tým skutočnosť, že ak rodičia navštevovali takzvanú osobitnú školu, snažia sa tam dostať aj svoje deti. Dôvodov, prečo sa rómski rodičia často rozhodujú pre dnes špeciálne (bývalé osobitné) školy, je niekoľko. Okrem finančných dôvodov (práve špeciálne školy sa nachádzajú blízko rómskych sídel a teda nie je potrebné dieťaťu zabezpečovať dopravu do školy) je to aj ďalší dôvod. Rómske deti práve na týchto školách majú totiž možnosť zažiť pocit úspechu. Hoci je to úspech len „druhostupňový" aj vzhľadom na podstatne nižšie nároky, ktoré sa tu na deti kladú, pre rómske rodiny je to dôvod podstatný. „Učiteľky sa o deti starajú, je ich menej v triede. Synovi sa tam páči," hovorí mamička z rómskej osady v Trebišove. Hoci chce, aby išiel ďalej do školy, v jeho preložení na riadnu základnú školu nevidí zmysel. „Aj ja som chodila do osobitnej školy a naučila som sa čítať a písať. Aj keby som chodila do základnej školy, aj tak by zo mňa nič nebolo. Rómovia nemajú žiadne práva," tvrdí.

„Často sa stáva, že rodičia rómskych detí žiadajú, aby mohli deti študovať na špeciálnych základných školách. Výhodu vidia v tom, že dieťa postupuje podľa prispôsobených učebných osnov a učebných plánov. Po skončení špeciálnej školy má základné vedomosti: vie čítať, počítať, písať," hovorí Mária Kavečanská, pracovníčka Krajskej školskej správy v Košiciach. Hoci podľa jej slov majú aj tieto deti možnosť pokračovať ďalej v štúdiu, deje sa tak asi len v polovici prípadov. Ostatné deti, ktoré ukončia povinnú školskú dochádzku už v špeciálnej škole, nastupujú často na nátlak rodiny na úrad práce, kde sa registrujú ako nezamestnaní a poberajú príslušné sociálne dávky.

Tieto slová potvrdzujú aj učitelia z praxe. „Naše rómske deti sú veľmi šikovné, ale mnohé po skončení prvého stupňa základnej školy sa zrazu ocitnú v špeciálnej škole. Každý rok sa to isté opakuje," hovorí o svojej skúsenosti Kornélia Ševčíková, riaditeľka Základnej školy vo Vtáčkovciach. Ševčíková sa domnieva, že zatiaľ čo na základnej škole v obci sa deťom učitelia venujú na sto percent a úzko spolupracujú aj s rodičmi, situácia sa po odchode detí do susedných Kecerovciec mení. V triede je veľa žiakov, dvojsmenné vyučovanie a treba dochádzať. Deti sa zhoršia v prospechu, lebo vyťažení učitelia na ne nemajú čas. Naruší sa osobný kontakt s rómskou rodinou. „Deti z rómskych rodín nie sú zvyknuté ani v tomto veku byť ďalej od rodičov, nechcú cestovať, nevedia sa prispôsobiť, rodičia ich chcú mať pod kontrolou," tvrdí riaditeľka Špeciálnej základnej školy vo Vtáčkovciach Jana Brejchová.

Snaha chrániť dieťa pred „negatívnym" vplyvom okolitého sveta, kde sa môže stať čokoľvek, kde na neho čakajú len zlé veci, je typická pre rómske rodiny zo segregovaného prostredia a tak strach izolovaných Rómov vedie len k ďalšiemu prehlbovaniu izolácie.

Výsledkom je snaha rómskych rodičov preložiť dieťa do špeciálnej školy v obci, kde aspoň čiastočne môžu udržiavať kontakty so školou a mať dieťa pod kontrolou. Toto sú pre rómsku rodinu dôležité atribúty, ktoré náš vzdelávací systém nerešpektuje.

Istým pokusom ako zlomiť bariéru nedôvery rómskej rodiny vo vzťahu k vzdelávaciemu systému bol projekt rómskych asistentov učiteľa. Od roku 2003 bolo v tomto projekte vyškolených a zamestnaných 197 rómskych asistentov. Títo pomáhali nielen deťom a učiteľom prekonávať jazykové bariéry, ale úzko spolupracovali aj s rodinami hlavne v segregovaných lokalitách. Skúsenosti potvrdili, že rómski rodičia začali viacej dôverovať školám a vzdelávaciemu systému práve tam, kde bol rómsky asistent učiteľa, ktorý navyše ovládal aj rómsky jazyk. Rómskych asistentov však kvôli zlému riadeniu projektu postupne ubúdalo, nahradzovali ich iba asistenti poväčšine nerómskeho pôvodu, bez znalostí jazyka a kontaktov s rómskou komunitou. V regiónoch s vysokou nezamestnanosťou, kde navyše žije aj najvyšší počet Rómov, sú aj tieto pracovné miesta lákavé a stávajú sa príležitosťou pre mnohých riaditeľov zabezpečiť svojim príbuzným a známym aspoň na čas nejakú prácu, aby mohli byť zamestnaní, mať prax v odbore, jednoducho prežiť, tvrdia viacerí aktivisti. Podľa nich teda nejde o pomoc Rómom. Rómovia sú len prostriedkom na zlepšenie životnej situácie nerómov.

Podľa dokumentu MŠ SR z roku 2002 (Súčasný stav vo výchove a vzdelávaní rómskych detí a žiakov), predstavoval podiel rómskych detí v základných školách 8,28 % z celkovej populácie navštevujúcich ZŠ, teda okolo 42 000 detí. Citovaný dokument uvádza, že už v prvom ročníku ZŠ neprospieva až 71,94 % práve z takzvaného (podľa dokumentu) zanedbaného (rozumej rómskeho) prostredia, čo predstavuje celkom 4,89 % percentnú neúspešnosť všetkých žiakov.

„Pri hodnotení správania údaje naznačujú, že u rómskych žiakov sa viac využívajú pokarhania a znížené známky, ako pochvaly," uvádza sa v citovanej správe. Podľa tu zverejnených údajov až 69 % rómskych žiakov počas uvedeného školského roka bolo pokarhaných z rôznych dôvodov, pričom pochvalu získalo len okolo 11 % rómskych detí. V správe sa tiež uvádza, že uvedené údaje majú cca 92 % spoľahlivosť vzhľadom k návratnosti podkladov z jednotlivých škôl.

Keby táto štatistika nebola zaujímavá, bolo by namieste si položiť otázku, odkiaľ sa vzali také presné čísla, keď slovenská legislatíva nedovoľuje evidenciu na základe etnického pôvodu bez súhlasu evidovanej osoby. Predpokladať, že všetci riaditelia škôl majú súhlas rodičov, by asi bolo naivné. Všetky vládne dokumenty však v rovine cieľov a evaluácie programov pracujú so štatistikami a predpokladajú, že sú presné. Napríklad Akčný plán Dekády inklúzie Rómov z januára 2005 hovorí o 15h% poklese rómskych detí na špeciálnych školách do konca projektu. Nehovorí však o tom, na základe akých štatistík sa bude vyhodnocovať. Urobiť zmeny v štatistike je pritom len otázka technická – jednoducho deťom, ktoré dnes majú bez svojho vedomia rómsku národnosť v štatistikách pedagógov – zaevidovať národnosť, ktorú majú už dnes oficiálne – teda slovenskú a maďarskú a problém je vyriešený bez toho, aby sme museli pohnúť prstom.

Úspešnosť rómskych detí na školách je nepochybne okrem iného aj výsledkom ich motivácie učiteľmi a prostredím, v ktorom žijú. Tento problém je však len obrazom toho, že motivácia reálne riešiť problémy komunity chýba celej spoločnosti a nie je len záležitosťou školstva. Formálnych programov a teoretických výziev je tu dosť. Praktických výsledkov v teréne ako šafránu.

SNÍMKY: ARCHÍV

Konečne nový slovník

Vydanie prvého dielu nového veľkého výkladového slovníka slovenčiny je udalosťou, ktorá presahuje hranice jazykovedy a možno ju bez váhania považovať za kultúrnu udalosť skutočne celonárodného významu. „Slovník súčasného slovenského jazyka“, to je jeho presný názov, slávnostne prezentovali 22. januára 2007 v Bratislave. Prvý diel viaczväzkového slovníka obsahuje viac ako 30 000 heslových slov od písmena A po G. Na vyše 1100 stranách používateľ nájde výklad významu a jazykovednú charakteristiku slov z viac ako 100 vedných odborov a praktických oblastí života. Ďalšie diely tohto slovníka budú v priebehu približne pätnástich rokov vychádzať vo vydavateľstve SAV VEDA, celkovo ich bude osem a zachytí sa v nich 220 až 240 tisíc slov.

SNÍMKA: ARCHÍV

ČASŤ AUTORSKÉHO KOLEKTÍVU NOVÉHO SLOVNÍKA SÚČASNÉHO SLOVENSKÉHO JAZYKA: ZĽAVA KLÁRA BUZÁSSYOVÁ, ĽUBICA BALÁŽOVÁ A ALEXANDRA JAROŠOVÁ

Predchodcom „Slovníka súčasného slovenského jazyka“ bol šesťzväzkový „Slovník slovenského jazyka“, ktorý pod hlavnou redakciou Štefana Peciara vychádzal v rokoch 1959 – 1968, no z rozličných dôvodov sa nikdy nedočkal reedície, takže absencia podobného slovníkového titulu bola na slovenskom knižnom trhu v posledných rokoch už veľmi citeľná. Zodpovednými redaktorkami nového, veľkoryso koncipovaného lexikografického diela sú Klára Buzássyová a Alexandra Jarošová z Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV. V porovnaní so starším slovníkom garantujú vecnú správnosť jednotlivých hesiel odborní konzultanti. No treba zdôrazniť, že ide o všeobecný výkladový slovník určený ľuďom rôzneho zamerania, ktorých však spája záujem o kultivované používanie nášho jazyka, prípadne sa v ich profesionálnej praxi vyžaduje bezpečné ovládanie spisovnej podoby súčasnej slovenčiny. Praktická osobitná príloha v závere slovníka obsahuje názvy obcí a ich častí na Slovensku s príslušnými obyvateľskými menami. Dobrým východiskom sa tvorcom slovníka stala rýchlo rastúca elektronická databáza Slovenského národného korpusu, kde sa dnes uchováva asi 300 miliónov textových slov, ako aj využitie moderných počítačových metód.

Prvému dielu slovníka zostáva zaželať, aby k nemu čo najskôr pribudli ďalšie. Až po definitívnom zavŕšení bude totiž môcť tento ambiciózny a úctyhodný projekt v plnej miere plniť úlohy, ktoré od neho očakáva verejnosť, ale aj autorky, teda, citujúc z prebalu diela, poskytnúť *„používateľom nielen komplexný pohľad na lexikálne bohatstvo slovenčiny, ale aj kvalifikovanú pomoc pri výstavbe kultivovaného jazykového prejavu.“*

Radoslav Passia

FEJTÓN

SKRYTÉ ČÍSLO

Dingi dingi dingi dong. Neznáme číslo. Nemám rád čísla, ktoré nevidím. Je za nimi vždy nejaká čertovina.

- Haló, kam som sa to dovolal?

- To záleží, komu voláte...

- Hľadám pána Galda.

- To máte zlé číslo!

- Tak vy mi nepoviete, kam som sa to dovolal?!

- Pozrite sa, milý pán, máte skryté číslo. Kto má skryté číslo, je buď policajt alebo obchodný zástupca. Hovoríte, že hľadáte pána Galda. Ja pána Galda nepoznám, nikdy som ho nevidel a netuším, kto to je. A vy, pokiaľ ste policajt, si môžete overiť, že toto číslo pánovi Galdovi nepatrí.

- Nie som policajt.

- To vám môžem a nemusím veriť. Pokiaľ nie ste policajt, môžete byť obchodný zástupca. Ja vám poviem, kam ste sa dovolali a vy mi potom budete ponúkať nejaké zbytočnosti, ako príručný vysavač za tridsaťtisíc, elektrickú rohožku alebo pračku na kľuku. Vopred vám hovorím, vážený pán, že pračku mám, rohožku nepotrebujem a vysavač tiež vlastním...

- Ja len hľadám pána Galda...

- Prosím, hľadajte si ho ako sa vám páči, rád by som vám pomohol, ale nikdy som o ňom nepočul. Ak neviete jeho číslo, skúste napríklad obchodný register. Ešte sa môžem pospytovať známych lekárov, prípadne sa pozriem do svojho adresára, či náhodou nepoznám jeho ženu alebo dcéru. Je možné, že ju poznám, ale nemusela sa mi predstaviť ako pani Galdová. Je tiež možné, že jeho poznám z videnia. Prípadne nie je vylúčené, že odo mňa niečo kupoval, napríklad štokrdlík...

- Vy ste obchodník s nábytkom?

- Nie, len vypredávam chatu. Ak by ste mali záujem...

- Nemám, lebo nevlastním chatu a bývam v malom byte.

- To je smutné, chata je fajn... Možno, že by som sa mohol spýtať chatárov, či nepoznajú Galda. Je dôležité, aby ste ho zohnali?

- Je.

- Z čisto súkromných či pracovných dôvodov?

- Obchodných.

- Ach, tak... Veľmi rád by som vám pomohol, ale pána Galda nepoznám. Ide o veľký obchod?

- Áno.

- Tak to by ste ho mali zohnať. Skúste ten obchodný register. Prípadne gúúúgl...

- Čo to je?

- Internetový vyhľadávač.

- Nemám internet.

- Nevadí, zájdite do kaviarne.

- Ďakujem, nie som smädný.

- Myslím internetovej...

- Žiadnu nepoznám.

- Tak do knižnice.

- Tam je zatvorené.

- Máte pravdu, je pondelok.

- Tak to vám nezostane nič iné, než si kúpiť počítač.

- Prečo???

- Aby ste našli pána Galda.

- To by stálo veľa peňazí...

- Veď hovoríte, že ide o veľký obchod. Kúpite si počítač, nájdete cez internet pána Galda a uzatvoríte s ním ten kontrakt.

- A čo keď nie je na internete?!

- Tak to máte smolu.

- Máte lepší nápad?

- Zavolajte do rádia, nech ho vyhlásia. Alebo ho dajte hľadať polícii...

- Tí majú iné starosti...

- Možno je mŕtvy.

- Nie je, včera som s ním hovoril.

- Cez mobil?

- Áno.

- Ako je teda možné, že nemáte jeho číslo?

- Má ho skryté.

- Tak vidíte, aké je to nepraktické.

- To máte asi pravdu. Nechám si ho odkryť.

- Dobrý nápad, len si dávajte pozor, komu voláte. Nechcete kúpiť kramlu?

- Ďakujem, nemám záujem, dovidenia.

- Dovidenia a keby ste našli pána Galda, tak ho pozdravujte.

- Určite.

- Dovidenia.

Alfréd Rudys

ŽINČICA ako liek

Tak by sa zjednodušene mohla nazvať prednáška a prezentácia riaditeľa firmy NIKA z Považskej Bystrice Ing. Jána Keresteša, ktorá sa konala koncom januára v Slovenskom inštitúte v Prahe a jej spoluorganizátorom bol aj Slovensko-český klub. Keďže Ján Keresteš je významný a úspešný propagátor slovenských mliečnych výrobkov, nešlo o žiadnu komerčnú akciu, ale o prednášku pre novinárov a iných záujemcov o novom, po prvýkrát priemyselne vyrobenom, typicky slovenskom nápoji – žinčici. Ide totiž nielen o veľmi chutnú (o čom sa návštevníci prednášky mohli hneď na mieste aj presvedčiť), ale aj výbornú biodiverzifikovanú potravinu s liečivými účinkami.

Ochrana tohto výrobku, ktorý zatiaľ nie je kodifikovaný Európskou úniou, dopomohla aj k jeho bližšiemu výskumu. Pri výrobe žinčice, a rovnako je to aj u bryndze, je hlavnou zásadou dodržiavať všetky hygienické normy a technologické postupy, pretože vyrábať z tepelne neošetreného mlieka je pochopiteľne omnoho zložitejšie ako z pasterizovaného.

A tak bolo najoptimálnejšie prikročiť k priemyselnej forme výroby žinčice, pri ktorej sa tieto zásady môžu bezozbytku dodržiavať. To sa podarilo firme NIKA.

Žinčica je širokospektrálny mikrobiálny výrobok s obsahom asi 1700 druhov mikroorganizmov, z ktorých mnohé regulujú biologické procesy. Pri jej výrobe sa používajú probiotické druhy, čo má nezanedbateľný zdravotný a výživový význam. Sú to, zjednodušene povedané, živé organizmy so zdraviu prospešnými účinkami. Takáto výroba je vskutku celá veda, čomu nasvedčovala aj prednáška Jána Keresteša nielen v Slovenskom inštitúte, ale aj na druhý deň na ČVUT Praha. Výskum rozhodne ukázal, že väčšia spotreba žinčice, ale i iných mliečnych výrobkov, môže zohrať nemalú úlohu v prevencii a terapii najčastejších ochorení človeka, akými sú kardiovaskulárne choroby, hyperchlosterolémia, rakovina, osteoporóza, diabetes či infekčné ochorenia. Veď napokon mlieko stálo pri zrode človeka ako prvá potravina a kyslomliečne výrobky a multimikrobiálne syry ako forma prežitia. Je teda naozaj dôvod vracať sa k nim.

SNÍMKA: ARCHÍV

Naďa Vokušová

Maroš Kramár a Pavol Habera v českej televízii

Televízia Prima vysiela každý večer zábavný magazín s názvom Extra. Divákom dáva nahliadnuť do kultúrnych a spoločnenských aktualít a udalostí a využíva pritom všetky žánre tomuto médiu dostupné. Autori jednotlivých príspevkov pozornosť zameriavajú najmä na známe osobnosti a približujú ich z tej vyslovene súkromnej stránky.

V dramatickom seriáli Letiště účinkujú, ako vieme, i slovenskí herci, a tak moderátorka Eva Aichmajerová do tejto relácie v druhej polovici januára pozvala Maroša Kramára, ktorý stvárňuje postavu kapitána Václava Šindlera. Tento hosť sa od iných interviewovaných v Extra odlišoval a nebolo to iba inou národnosťou. Hneď pri prvých vetách si vás získal. Na otázky odpovedal pohotovo, mal vtipné nápady, k redaktorke bol „po slovensky“ galantný a pozorný. S príslovečnou skromnosťou vyjadril svoju vďačnosť režisérovi za možnosť vystupovať v tomto divákmi obľúbenom seriáli v jednej z hlavných úloh.

Po rozhovore nás kameramen zaviedol do štúdia, kde sa nahráva Letiště a mikrofón dostala slovenská herečka Anna Šišková. Ako zvyčajne v rozhovoroch, i tentoraz hovorila po slovensky (Maroš Kramár po česky). Jej výrazné čierne oči a úprimný dievčenský úsmev ju priam predurčujú pre úlohy poctivých mladých žien, čo režiséri českých filmov a televíznych seriálov v posledných dvoch-troch rokoch značne využívajú. Je sympatické, že „v civile“ sa drží rodného jazyka (tak ako napríklad i Miro Žbirka). Jej českí kolegovia jej predsa rozumejú a ak sa nájde slovo s im neznámym zmyslom, pretlmočí im ho do češtiny.

Porekadlo konštatuje, že doma nikto nie je prorokom. Bezo zvyšku to platí i o týchto dvoch hercoch. Žeby M. Kramár Letiskom vstúpil do svojho šťastného umeleckého obdobia a onedlho ho uvidíme (tak ako jeho kolegyňu) v seriáloch či inscenáciach v súkromných, a či verejnoprospešnej televízii?

Pre úplnosť ešte dodajme, že na konci januára vystúpil v Českej televízii aj slovenský spevák Pavol Habera. Išlo o zábavnú publicistickú reláciu Všechnopárty, založenú na rozhovore s tromi hosťami. Humoristický autor Karel Šíp (mimochodom, máloktorý z moderátorov je taký vtipný ako on) tentokrát mal na pretrase tému dvojkariérové manželstvo. Spevák, ktorý žije už nejaký čas v ČR (predtým žil s rodinou štyri roky v New Yorku), hovoril o svojom partnerstve s topmodelkou zaujímavo a pohotovo, rozprával pritom po slovensky, pravda, nie už bezchybne. Na tom, že bol tento program vydarený a vtipný, majú zásluhu i ďalší dvaja hostia K. Šípa – architekt Bořek Šípek a psychológ Petr Šmolka.

Niekedy má človek dojem, ako keby sa vstupom do EU Slovákom a Čechom v spolupráci blýskalo na lepšie časy a azda najciteľnejšie je to v kultúre a umení. Zostáva len veriť, že aj v iných oblastiach budeme onedlho svedkami lepšieho vzájomného porozumenia, konkrétnej pomoci a spolupráce.

Jolana Kolníková

Uprostred februára pripravilo pre svojich priaznivcov združenie Ruská tradícia a redakcia časopisu Russkoje slovo veľmi zaujímavú prezentáciu knihy Kateřiny Scharffovej „Kňaz a architekt otec Kolomacký“. Kniha vyšla v ruštine a prezentovala sa vo veľmi sugestívnom prostredí Národného pamätníku hrdinov heydrichiády – v pravoslávnom katedrálnom chráme sv. Cyrila a Metoda v druhom pražskom obvode. Nečudo, veď práve po atentáte na Heydricha a poskytnutí prístrešku jeho vykonávateľom práve v tomto kostole, nastal čas urputného prenasledovania a útlaku pravoslávnej cirkvi a jej predstaviteľov. Nás však otec Kolomacký zaujíma i z toho dôvodu, že projektoval a staval kostoly nielen v Čechách a na Morave, ale tiež na východnom Slovensku.

STAVITEĽ pravoslávnych chrámov

Andrej sa narodil neďaleko Kyjeva ako Vsevolod Kolomacký a už od detstva túžil byť kňazom. Tesne po ukončení štúdií v duchovnom seminári sa však prihlásil ako dobrovolník do armády – písal sa totiž rok 1914. Cítil, že v tejto vojne sa bude rozhodovať o ďalšom osude Ruska. I keď kvôli slabozrakosti nebol prijatý, o dva roky neskôr predsa len nastúpil do pluku formujúcich sa československých légií. Bol veľakrát ranený a získal množstvo vyznamenaní. Stal sa dokonca podplukovníkom, ale po vojne sa vzdal ďalšej vojenskej kariéry. Po skončení vojny bojoval po boku bielogvardejcov a v roku 1920 ušiel cez Rumunsko do Bulharska. V roku 1922 sa vrátil do Mukačeva, kde mu ako legionárovi udelili občianstvo. Už počas pobytu vo vojenskom sanatóriu v roku 1917 sa zasnúbil s mladou študentkou Jelisavetou z Charkova. Po dvojročnom úsilí sa mu podarilo takmer nemožné – Jelisavetu repatriovali zo Sovietskeho zväzu a v Prahe ich oddal ruský biskup.

Po vojne sa veľa ľudí začalo vracať k pravoslávnej cirkvi, bol tu však zásadný problém – nemali chrámy, pretože tie pôvodné medzitým zmenili vlastníkov. Vtedy sa prvýkrát rozhodol Vsevolod postaviť nový chrám s pomocou veriacich. Hrubá stavba bola hotová za štyri dni! A tak sa, hoci nemal žiadne staviteľské vzdelanie, postupne stal projektantom, staviteľom, murárom, stolárom, elektrikárom a tiež ikonopiscom. Počas svojho života osobne navrhol a postavil desiatky chrámov a celkovo vybudoval či zrekonštruoval 84 cirkevných stavieb...

Po troch rokoch manželstva mu zomrela žena i dcérka. S ešte väčším zápalom sa preto vrhol do práce. Pomáhal vybudovať osemnásť nových chrámov na Podkarpatskej Rusi. Oženil sa i druhýkrát, čo bolo u pravoslávneho kňaza neprípustné. Biskup Gorazd, pod vedením ktorého dochádza k obrode českého pravoslávia, mu však tento sobáš toleruje, ba dokonca si ho berie do svojich služieb. Obaja tak v nasledujúcich desiatich rokoch položili základy pravoslávnej cirkvi v českých krajinách a na Slovensku. Nové chrámy vyrastali ako huby po daždi – v Olomouci, Třebíči, Řimiciach, Chudobíně a inde. Stavby nielenže držali, nemali žiadne problémy so statikou, ale boli aj mimoriadne krásne. Ich architektúra bola vždy veľmi ladná a pôsobiaca na city. Otec Kolomacký nielenže staval vlastnými rukami, ale keď stavbu dokončil, vlastnoručne ju aj vymaľoval, postavil ikonostas a začal písať ikony. Jeho súčasníci tvrdili, že bol nesmierne manuálne zručný a šikovný. V posledných rokoch svojho života bol už údajne natoľko slabozraký, že si farby na obrazoch rozmazával nosom a celé hodiny hmatal okolo seba, aby našiel odložený nástroj. Napriek tomu to nevzdával a tvoril až do poslednej chvíle.

Po heydrichiáde boli všetci pravoslávni kňazi, ktorých nepopravili, odvezení na nútené práce. Otec Kolomacký sa z dôvodu silnej krátkozrakosti po roku vracia nazad. Našiel si prácu ako kreslič animovaných filmov a spolupracoval aj s Jiřím Trnkom. Počas druhej svetovej vojny slúžil tajné bohoslužby a rozširoval samizdaty. V dňoch Pražského povstania dokonca bojoval na barikádach. Po skončení vojny sa najprv pustil do opravy pražskej katedrály. Pravoslávna cirkev prechádzala v tom čase pod jurisdikciu ruského patriarchátu a ten vôbec netoleroval druhé manželstvá. Vsevolod sa teda musel rozhodnúť – buď od svojej druhej ženy a syna odísť alebo prijať mníšske svätenie. Rozhodne sa pre to druhé a na východnom Slovensku sa stáva archimandritom (arciopátom). Začal pôsobiť tiež ako profesor liturgie v Karlových Varoch, v Prahe a v Prešove. Jeho pričinením vznikajú ďalšie kostoly, okrem iných aj katedrálny chrám Alexandra Nevského v Prešove, kostol v Medzilaborciach, v Stakčine a pomáha i pri adaptácii ďalších. Ku koncu svojho života pôsobil na farnosti v Rumburku, kde staval kostoly pre volynských Čechov.

Kniha Kateřiny Scharffovej opisuje veľmi podrobne život tohto zaujímavého kňaza a dokumentuje ho aj dobovými fotografiami, vrátanie snímok jeho stavieb. Mottom, ktoré nájdete na prvej strane publikácie sú slová samotného Andreja Kolomackého: „Môj kláštor – celé Československo.“

Naďa Vokušová

SNÍMKY: ARCHÍV

KOSTOL SV. ĽUDMILY V ŘIMICIACH

KOSTOL SV. CYRILA A METODA V CHUDOBÍNE

KOSTOL SV. GORAZDA V OLOMOUCI

IKONOSTAS V STŘEMENIČKE

SNÍMKA: ARCHÍV

Neopakovateľná operná diva

„Prepáčte, že meškám. Presne dvadsaťsedem rokov a dvadsať minút... Idem rovno z Viedne a hneď na úvod vám musím povedať: som veľmi rada opäť medzi vami!“ povedala dojatá Lucia Poppová po návrate do vlasti z dlhoročného exilu.

PETER CABADAJ

Áno, celých predlhých dvadsaťsedem rokov museli naše médiá poslušne mlčať, pričom všetky významnejšie svetové hudobné scény ju oslavovali ako neopakovateľnú opernú divu. S veľkým uznaním i rešpektom o nej písali renomované odborné periodiká, jej biograficko-umelecký portrét tvorí obsahovú časť prestížnych slovníkov či encyklopédií. Reč je o slávnej slovenskej sopranistke Lucii Poppovej.

Spev vyštudovala na Vysokej škole múzických umení v Bratislave u profesorky Anny Hrušovskej. Osudovým letopočtom životopisu Lucie Poppovej sa stal rok 1963, keď krátko po úspešnom debute na doskách opery Slovenského národného divadla odišla do Viedne navštíviť svojich príbuzných. Nevyspytateľná hra rozličných okolností a súvislostí však spôsobila, že vo Viedenskej štátnej opere nemali v tom čase vhodný typ koloratúrnej sopranistky do pripravovanej „Čarovnej flauty“, ktorej uvedenie sa v očiach tamojšej náročnej verejnosti vnímalo ako význačná udalosť kultúrnospoločenského života. Mladá talentovaná Slovenka neváhala a prihlásila sa na predspievanie. A rezultát: okamžité angažmán spojené s neodolateľnou ponukou nastúpiť ako elévka do svetoznámej Staatsoper vo Viedni!

Samozrejme, naša umelkyňa sa ocitla pred rozhodujúcou dilemou svojho života. Pomyselné misky váh ponúkali na jednej strane lákavú možnosť využiť príležitosť a podstúpiť skutočnú drinu v aréne najvyššej profesionality pod znamením umenia (no taktiež zvoliť si údel človeka, ktorý oficiálne opustil svoju vlasť), na strane druhej zas jestvoval variant vrátiť sa po skončení dovolenky do Československa a pokračovať v intenciách vtedajších perspektív osobnostného rastu i umeleckej konfrontácie. Zvíťazila prvá alternatíva.

V súvislosti s viedenskými začiatkami Lucie Poppovej kolujú rôzne historky. Jedna z nich hovorí, že keď sa prihlásila na už spomínané predspievanie do Štátnej opery, musela údajne počkať celý deň pred dverami dirigenta Herberta von Karajana, pokým ju konečne prijal na vypočutie. „Pravda je taká, že Karajan vtedy ani nebol vo Viedni. A keď som pred komisiou predspievala, zhŕklo sa do sály celé divadlo. Potom takmer do večera som musela opakovane spievať na požiadanie tých znalcov, ktorí prišli neskôr a chceli tiež počuť, koho to spoza železnej opony vlastne angažovali. A ja som vďačne spievala. Prirodzene po slovensky. Napokon ef-ká (efektné koloratúrne výšky) sú v slovenčine také isté ako v nemčine…“ povedala Lucia Poppová.

Plynutím času sa v „meste valčíkov“ uplatnila predovšetkým v náročnom mozartovskom repertoári, niekoľko rokov bola tiež členkou operného súboru v Kolíne nad Rýnom, pravidelne hosťovala na mnohých iných významných scénach (La Scala v Miláne, Covent Garden Londýn, Zürich…) a uznávaných festivaloch. Na renomovanom festivale v rakúskom Salzburgu už roku 1963 hosťovala v Mozartovi a Gluckovi, o rok neskôr v Štraussovej Ariadne na Naxe. Nezabudnuteľným zážitkom bol jej triumfálny debut v Metropolitan Opera v New Yorku (1967). Táto skromná umelkyňa pravidelne spolupracovala s najznámejšími dirigentmi našich čias, z ktorých pripomeniem aspoň Herberta von Karajana či Leonarda Bernsteina. Vedno s nimi vytvorila okrem operných a koncertných kreácií aj množstvo skvelých nahrávok. Spevácke i interpretačné majstrovstvo Lucie Poppovej ocenili najprednejšie umelecké ustanovizne, medzi ktorými nechýba ani Viedenská štátna opera, Mníchovská opera (v oboch prípadoch titul Kammersängerin - komorná speváčka), festival v Salzburgu a podobne. V roku 1989 získala čestné členstvo Viedenskej štátnej opery.

Je všeobecne známou skutočnosťou, že získať angažmán vo Viedenskej štátnej opere sa rovná okamžitému zaradeniu medzi jagavé hviezdy svetového operného neba. Z tohto dôvodu sa zvedaví novinári so železnou pravidelnosťou pýtali Lucie Poppovej, ako sa jej podarilo udržať krok so svetovými esami v čase, keď bola mladou neskúsenou začiatočníčkou. „Prišla som na to, že repertoár sa nebuduje od strechy. Viedenská štátna opera, kde som začínala, má parket veľmi hladký, ľahko sa na ňom možno pošmyknúť. Tam spevák musí prísť absolútne pripravený a hotový, nikto s ním nestráca čas korepetovaním, prípravou. Pracuje sa s ním čisto vysoko profesionálne. Preto som sa po čase rozhodla prijať ponuku v opere v Kolíne nad Rýnom, kde som dôkladne študovala a stavala si repertoár pre moje hlasové založenie i naturel najvhodnejší - najmä Mozarta a Straussa. Prelomovou bola potom úloha Sophie zo Straussovho „Ružového gavaliera“, ktorú som stvárnila v Linzi. V nej ma počuli opäť odborníci zo Staatsoper z Viedne a definitívne som sa stala ich členkou a sólistkou.“

Po roku 1989 sa zásluhou výrazného pričinenia Lucie Poppovej (v spolupráci s Petrom Dvorským a šéfom Opery SND Jurajom Hrubantom) podarilo nadviazať podnetnú umeleckú spoluprácu medzi Bratislavou a Viedňou. Konkrétnym výrazom týchto snáh sa stali viaceré zaujímavé projekty, prostredníctvom ktorých mohlo „mesto valčíkov“ tlieskať umeniu našich operných majstrov zo Slovenského národného divadla. Pod dirigentskou taktovkou Ondreja Lenárda sa na javisku Viedenskej štátnej opery predstavili po boku Lucie Poppovej a Petra Dvorského aj Ľubica Rybárska, Ida Kirilová, Eva Jenisová, Sergej Kopčák, Jozef Kundlák, Peter Mikuláš, Ján Gallo, Miroslav Dvorský…

Z podujatí, ktoré sa konali v Bratislave, utkveli v pamäti najmä dve akcie. Na sklonku roku 1989 zorganizovalo Slovenské národné divadlo pamätné stretnutie s Luciou Poppovou. No a v nasledujúcom roku účinkovala v Slovenskej filharmónii s dirigentom lordom Yehudi Menuhinom na nezabudnuteľnom „Koncerte bez hraníc“. Rozpracované boli aj ďalšie pozoruhodné projekty. K ich realizácii už ale, žiaľbohu, nedošlo. Všetky zamýšľané plány prekazila zákerná choroba, v dôsledku ktorej svetoznáma slovenská sopranistka s veľkým ľudským srdcom a dušou svoj nerovný duel so smrťou prehrala. Stalo sa tak v novembri 1993 vo Viedni…

VAŠA KRÍŽOVKA

Tentoraz je v tajničke Ariónov aforizmus. Riešenie pošlite do konca marca na adresu: SLOVENSKÉ DOTYKY, Salmovská 11, 120 00 Praha 2, alebo e-mailom na adresu dotyky@czsk.net. Traja vylosovaní riešitelia dostanú od redakcie jednu z nových kníh z produkcie Slovensko-českého klubu.

Tajnička v novoročnom dvojčísle ukrývala výrok nemeckého spisovateľa Hermanna Hesseho: „MÚDRE JE MYSLIEŤ SKEPTICKY A POČÍNAŤ SI OPTIMISTICKY". Knihy vyhrávajú Dana Zbránková zo Zlína, Emerich Horváth a Milan Mikuška, obaja z Prahy.

Srdečne blahoželáme!

TULÁK (PEJOR.)
RYBIE VAJÍČKA
KRYHA, PO ČESKY
1. ČASŤ TAJNIČKY
VŽDYZELENÁ RASTLINA
ANGLICKÁ RIEKA
IZBOVÁ RASTLINA
ŠIKMÁ PLOCHA
KRÚTENÍM ZHOTOVIL
PRASTARÝ OTEC
TOVAR PRE DOMÁCNOSŤ
POMÔCKY: OMAN, ATALA, LOĎ, NOD, OKI, OLAMA, NIDD, TAY, LALI, ORAN
VÄČŠÍ RODINNÝ DOM
PRÍSTAV V ALŽÍRSKU
2. ČASŤ TAJNIČKY

VÄČŠIA PREDSIEŇ (PL.)
AUSTRÁLSKE JAZERO
OSOBNÉ ZÁMENO
POUČENIE
CESTA, PO ANGLICKY
ČASŤ VOJENSKÉHO ODDIELU
HOPSA
ÚZEMIE V KONGU
RÉNIUM (ZN.)
DOM KULTÚRY (SKR.)
PÁROVÝ GÉN, ALELOMORFA
ZAHRÁDZAJ
SÍDLO V TURECKU
ÍRSKO, PO ANGLICKY
VZRUŠENO, POHNUTO
KOVANÍM OBLOŽILA
CHYTALA
KAŠĽOM OFŔKAL
POHORIE V RUSKU
LETOPISY
UNIVERZITA KOMENSKÉHO
HLINÍK (ZN.)
OTVOR
SKĹZNUTIE

ROZPRÁVKOVÁ BYTOSŤ
SPOJKA, ČASTICA I CITOSLOVCE
KADIAĽ
SÍDLO V MAROKU
NALIAL NA NIEČO
STAROVEKÁ KRAJINA
ZNAČKA JOGURTOV
JAPONSKÝ OSTROV
KÚPACÍ ÚBOR
DOSLOVNÝ PREKLAD
OZN. CITLIVOSTI FILMOV
DLHÁ BODNÁ ZBRAŇ
OSLOVENIE STARÉHO MUŽA
PODBRADOK
UROB SLEPÝM
3. ČASŤ TAJNIČKY
OHMATAL (EXPR.)
PLESALO
SANÍM ODČERPALO
MOL BULHARSKA
ŠPZ OKRESU TRNAVA
OMÁM
DAROVAL
STÚPENEC REALIZMU
LITERÁRNY DRUH
DRIEMAŤ, PO ANGLICKY

PLAT, ZÁROBOK
ŠTIKÚTALA
BOH LÁSKY
DLHŠIE, AKO JE ZÁVÄZNÝ ČAS
NÁSTROJ ZO ŠTETÍN
VLASTNIL
LEUKOCITY (SKR.)
ROBIŤ, ČINIŤ
OKOLO (POET.)
365 DNÍ
INFORMAČNÁ KATOLÍCKA AGENTÚRA (SKR.)
SEKNUNIE
ŠKRIATOK, RARÁŠOK
POPRED (PREDLOŽKA)
ZNOVA
ZOŤAL
SLOVKO POHÁŇANIA ZVIERAT
IMPORT
OBCHODNÁ FAKULTA (SKR.)
SLOVNÝ POZNÁVACÍ ZNAK
OBEC PRI LEVICIACH
ARÉNA, PO ANGLICKY
MRZÁK, INVALID
ASOCIÁCIA VÝZKUMNÝCH ORGANIZÁCIÍ
CHATEAUBRIAN-DOVA NOVELA
HORIEŤ PLAMEŇOM (POET.)

SAMOČINNÝ POČÍTAČ (SKR.)
POKLADNICA (HOV.)
CITOSLOVCE KLEPANIA
ZLOŽNOKVETÁ RASTLINA
OPEN OFFICE (SKR.)
SAMICA PSA
POLOHA LEŽIAČKY
JEDLO (DETS.)
KOVANÍM ZHOTOVIŤ
MATERIÁL NA VÝROBU SVIEČOK
MÚČKA Z KURKUMY
OKOVY
MÄKKÁ STUPNICA (HUD.)
KRÍDLO (ODB.)
OTÁZKA NA 3. PÁD
PRIRODZENÝ LOGARITMUS (SKR.)
OBYVATEĽ MAĎARSKA
ŠPZ OKRESU RYCHNOV NAD KNĚŽNOU (ČR)
MIESTO POSMRTNÉHO ZATRATENIA
VYŠŠIE POLOŽENÝ HRAD
DIVADELNÝ ZÁVES
NAROZPRÁVAŤ KLAMSTVÁ

VÁŽENÁ REDAKCIA!

Dostal sa mi do rúk Váš časopis Slovenské dotyky, tak by som rada prispela krásnym zážitkom z Prahy. Zúčastnila som sa ešte v októbri minulého roka na dvoch koncertoch v Národnom dome na Vinohradoch a v paláci Žofín na Slovanskom ostrove. Spevácka súťaž Slávik v ľudovom speve má na Slovensku už šestnásťročnú tradíciu. Finále minuloročného Slávika sa konalo v Košiciach v rámci Folk-festu. Pri zrode Slávika stál Peter Dvorský. Najlepší zo súťaže Zpěváček v ČR a Slávik v SR sa striedavo stretávajú v Prahe a v Bratislave. Práve toto spoločné česko-slovenské stretnutie v minulom roku už po šiestykrát pripadlo na Prahu. Účinkujúci na oboch galaprogramoch podali vynikajúce výkony a pripravili obecenstvu nezabudnuteľné zážitky. Košice mali svojho zástupcu - bronzového Slávika - Dorotku Tóthovú v I. kategórii do deväť rokov. Okrem nej reprezentovala naše mesto aj známa košická výtvarníčka Mária Auerová. Počas oboch večerov si obdivovatelia folklóru mali možnosť prezrieť jej obrazy predovšetkým s folklórnou tematikou, na ktorých zachytáva pohyb spevákov, tanečníkov a hudobníkov. Veľký záujem vyvolali aj kresby „Zpěváčkov" a „Slávikov", účinkujúcich na spomínanom finále v Košiciach.
Na galaprograme v paláci Žofín potešil svojím vystupením aj Peter Dvorský a jeho hostia. Pre úplnosť dodávam, že účinkoval aj orchester ľudových nástrojov SRo Bratislava pod vedením Miroslava Dudíka. Konštatujem, že taký vydarený folklórny víkend, aký som zažila v Prahe počas týchto dvoch večerov, sa nepodarí tak často. Bol to doslova zlatý klenot folklóru Českej a Slovenskej republiky.
Som vďačná, že som mala možnosť byť pri tom.

Mária Tomášová, Košice

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR

ČESKÝ ROZHLAS

ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 -20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 -19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00 zostrih utorkového RádioŽurnáluŽurnálu
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Vydavatelství MAC spol. s r.o.
U Plynárny 85/333, 101 00 Praha 10
tel.: 272 016 622, fax: 272 016 638
e-mail: vydavatelství@mac.cz

Nabízí
• zajištění
kompletního vydavatelsko-nakladatelského servisu
foto, grafická úprava, tisk,
správa předplatitelského kmene,
distribuce předplatitelům pro periodika
i knižní publikace

• vlastní produkci
50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,
stolní kalendáře "Práce na zahrádce",
"Recepty pro diabetiky",
knihy s hobby a sportovní tematikou
Více o nás a našich titulech včetně
možnosti pohodlného nákupu
v našem e-shopu, naleznete
na www.mac.cz

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť.
Jedno číslo vás bude stáť len 10 Kč (na Slovensku 10 Sk), pričom cena vo voľnom predaji je 18 Kč (Sk)! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!!
Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Napríklad za apríl až december 2007 zaplatíte 9 x 10 = 90 Kč (Sk).

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednajte telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočníte úhradu.

Predplatné v ČR:
Písomné objednávky:
Vydavatelství MAC, s. r. o.
U Plynárny 85,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:
Písomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12,
830 00 Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra" a priložiť lístok s vaším IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhraďte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR

OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

.....
meno a priezvisko

.....
adresa (vrátane PSČ)

.....

od mesiaca: ..... do mesiaca: .....

.....
podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 3/2007
Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavatelství MAC, spol. s r. o., U plynárny 85, 101 00 Praha 10
Adresa redakcie: Salmovská 11,120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483
tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Šéfredaktorka: Naďa Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Eva Svorová
Inzerciu prijíma redakcia
Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distribútéri
Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR
Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepný závod Praha,
č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,
Vyšlo 1. 3. 2007

Redakčná rada:
Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Ľubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytka, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokušová, Gabriela Vránová

Ja zvnútra a zvonku

Zaujímavé občianske združenie Dialóg vedy s umením a jeho mnohostranné aktivity sme už na našich stránkach predstavovali viackrát. Vieme už, že vzájomná previazanosť umenia s vedou má veľa tvárí a veľa podôb. Chceme vám predstaviť jeden zo zaujímavých projektov, ktoré toto združenie na čele so slovenským biológom RNDr. Michalom Gibodom, CSc. predstavilo. Vlani vyšla publikácia pod názvom „Ja zvnútra a zvonku“, ktorá predstavuje výstupy z workshopu, usporiadanom v Budějoviciach v roku 2005. Pracovného stretnutia sa zúčastnilo 25 študentov stredných škôl zo štyroch krajín (Česka, Fínska, Talianska a Taiwanu). V čom bolo spočívali práce účastníkov nám vysvetlila autorka tohto zadania, výtvarníčka Martina Mináriková.

Zadaním tejto práce bolo premietnuť sama seba pomocou reči tvarov, farieb, či línií do predkresleného obrysu ľudskej postavy. Vyjadriť svoje rozpoloženie v danej konkrétnej dobe, trápení, bolesti, či radosti, svojho ducha, svoju mentalitu, názor na svet. Vysloviť svoj vlastný príbeh. To všetko však môže byť veľmi prchavé, premenlivé u osobností vo vývoji, na ktorých veľmi intenzívne doliehajú zážitky a len teraz hľadajú v sebe pevné miesto. Niektorí študenti vytvorili kresby dve, pričom každá z nich mala iný charakter. Možno, že ich k tomu viedla akási spätná väzba prvého obrázku a pokúsili sa predostrieť sami seba oprostených od všetkého ťaživého alebo takých, akí by chceli byť, alebo sa im podarilo vyjadriť sa lepšie, silnejšie.

Na záver kreslenia účastníci svoje kresby interpretovali. „Doslova do slov“ prekladali svoje bezprostredné intuitívne vyjadrenia. Niektoré slová sa isto hľadali ťažko. Veľakrát je text autorov ochudobnený a nevysvetľuje všetko, čo obrázok prináša. Jazyk tvarov, línií a farieb je oveľa plastickejší a farebnejší než hovorená reč. Zviditeľňuje neviditeľný rozmer osoby. Toto malé dielko môže autorovi poskytnúť úlohu zrkadla.

Kúsok umenia, ktoré dovoľuje nahliadnuť. Pomenovanie vecí však znova dovoľuje uvedomiť si. Aby sme splnili myšlienku „dialógu vedy s umením“, diela publikované v katalógu sú doplnené o komentár vedca – arteterapeuta, ktorý k nám prichádza oproti z druhej strany. Vedec má skúsenosti, je tiež poučený, teda vie. Vie však viac než sám autor? Možno niekedy áno. A niekedy aj nie.

Pretože nešlo o terapiu, arteterapeut sa s účastníkmi workshopu priamo nerozprával, len vedecky interpretuje ich práce. Ale môže nám pomôcť v úsilí hľadať, bádať, porovnávať, pokiaľ chceme porozumieť jazyku ľudskej duše.

Pre zaujímavosť uvedieme ešte niekoľko reflexií na samotnú výstavu . Väčšina z nich pochádza od študentov arteterapie:

Bylo velmi zajímavé prohlížet si kresby jednotlivých lidí, přemýšlet o nich, na chvilku se u každého obrázku zastavit a zamyslet se, před tím, než jsem si přečetla oba komentáře. Oba komentáře jsem si sama pro seba srovnávala s dalším komentářem, který před tím napadal mě. U jednoho či dvou obrázků jsem si řekla, že takovou podobnou kresbu bych asi nakreslila já.

Pavlína Šeflová

Není pro mne jednoduché reflektovat tuto výstavu, mimo jiné z důvodu pocitu ztracenosti mezi obrázky, kterým jsem nedovedla úplně porozumět. Přesto mě mnohé z nich zaujaly a rozezněly ve mně strunu pochopení. Z jednoho konkrétního jsem mohla vnímat zmatek a bolest tak silně, že jsem se od něho nedovedla odtrhnout a zároveň si jej už dále nechtěla prohlížet. Zdálo se mi, že některé obrázky překypovaly množstvím výpovědí, v jejichž složitosti jsem se nedovedla vyznat. Jakoby se snažili autoři mnoho říci svým rozumem a báli sa poddat jednoduchosti a spontánnosti.

Anna Víšková

Bezpochyby mi byla výstava velikým přínosem v tom smyslu, že mi napomohla představit si výsledek práce arteterapeuta, jež vede svou skupinu k určitému výtvarnému cíli a konfrontacím. Zároveň se domnívám, že hlavní myšlenkou celé výstavy bylo, aby se každý z návštevníků v určitém obrázku takzvaně nalezl. Myšleno je tedy, aby návštěvník nalezl obrázek s barvami, jež má sám nejraději a samozřejmě jestli je obrázek výtvarně zpracován co nejblíže jeho vkusu. Zadání obrázku bylo pro všechny zúčastněné stejné a tak je velice zajímavé pozorovat různorodost zpracování, ať už co se týká barené škály tak samotného pojetí vůbec. K následnému erudovanějšímu pochopení výtvarných prací poté napomáhají jak komentáře autorů obrázků, tak i komentáře arteterapeuta.

David Kubec

autor

Chaos, komplikace.

arteterapeut

Klasicistní výtvarná stylizace, která obsahuje prvky „tuhnoucí“ dynamiky, té pak může chybět ohebnost a ve větru se láme a drobí. V obrázku jsou zastoupeny jednotlivé živly. Přes autorovu zmínku o chaosu je obraz přehledně strukturován, tedy jedná se spíše o racionálně řízený chaos. Autor může být racionální typ osobnosti, podvědomě pociťující inspirující vliv doplňkových psychických funkcí.

SPISOVATEĽKA SVETLANA ŽUCHOVÁ

ČÍTANIE AKO DOBRODRUŽSTVO

Svetlana Žuchová vyštudovala psychológiu na Univerzite vo Viedni a medicínu na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Píše poviedky, príležitostne publicistické články a eseje, popritom prekladá. V súčasnosti pracuje na psychiatrickom oddelení Trenčianskej nemocnice, vo Viedni pokračuje v postgraduálnom štúdiu psychológie. Príležitostne spolupracuje s viacerými periodikami, pravidelne s časopisom VLNA. Niektoré jej poviedky boli preložené do češtiny, maďarčiny a nemčiny.

Písanie je vraj pre Svetlanu Žuchovú ako fotografovanie. Slovami zaznamenáva udalosti a veci, ktoré zažíva a stretáva, tak ako turista pomocou fotoaparátu zachytáva pamiatky a zážitky z dovoleniek. Ešte čosi má autorka spoločné s turistami – veľa a rada cestuje. V cudzine sa však na rozdiel od turistov necíti cudzo, ale – aj vďaka svojej jazykovej spôsobilosti – aj v cudzom teréne sa cíti ako doma. Zo svojich bohatých cestovateľských skúseností profituje najmä v poviedkach. Všetko, čo videla, zažila (alebo chcela zažiť), krátke stretnutie, alebo len maličkosť, dokáže vložiť do mozaiky príbehu, z nevšedného vie vytvoriť jedinečné a pozoruhodné. *„Nepotrebnosti, samé hlúposti, ktoré si bezmyšlienkovito pcháš do vreciek. Tie, ktoré sa potom premenia na najcennejšie spomienky“* (Dulce de leche, s. 45).

V jej príbehoch sa neraz menia miesta, postavy, národnosti. Raz je to Buenos Aires, potom Boston, Paríž, či Viedeň, stretávame v nich talianskych, fínskych chlapcov, Argentínčanku, Španielku, Nemca, Brazílčanov, ľudí z Nepálu i Afriky...Títo „cudzinci“ však nie sú len vlastníkmi nejakej exotickej nálepky, sú skutoční a presvedčiví. Majú svoj osud, i keď nám, paradoxne, nie je „súdené“ odhaliť ho vždy celý.

Texty Svetlany Žuchovej sa často vzpierajú pravidlám slovenského pravopisu, klasickým typom narácie, lineárnej sujetovej výstavbe. Neraz pripomínajú pohyblivú štruktúru, ktorá sa neustále mení, rozbieha rôznymi smermi, často nemá presný začiatok, ani koniec, slová akoby sa mimovoľne nabaľovali samy na seba. Nenachádzame tu jednoznačné centrum, stredobodom sa často môže stať čokoľvek a ktokoľvek. Čitateľ k nim musí neraz pristupovať pomaly, krok za krokom, slovíčko za slovíčkom, musí pátrať, spájať, niekedy sa i vrátiť, o to silnejší je však potom literárny zážitok. Istá *nedôslednosť* v textoch však nepramení z neznalosti, naopak, je *zámerná*. Práve *zámerná nedôslednosť* sa stáva jedným zo základných výstavbových prvkov jej poviedok. Aj vďaka nej ostáva v texte vždy čosi nedopovedané, akoby zabudnuté. A text sa aj tým vzpiera statickosti, uniká monotónnosti, jeho flexibilnosť otvára nové spôsoby čítania a vždy iné dobrodružstvo. Hoci pre niekoho môže byť takýto typ textu skôr trápením než potešením, o jeho kvalitách svedčí niekoľko literárnych ocenení, ako aj neutíchajúci záujem o jej poviedkovú tvorbu.

„Píšem oveľa slobodnejšie, ako rozprávam, a myslím, že nie oveľa menej slobodne, ako rozmýšľam. Sú veci, o ktorých nechcem písať, ale to sú zároveň aj veci, o ktorých nechcem rozmýšľať, a nie je ich veľa,“ hovorí autorka so svojej tvorbe. Získala Prémiu Ivana Kraska za debut *Dulce de leche* v roku 2003, prémie vydavateľstva LCA za diela *Dvadsaťštyrihodinovosť dňa* a *Celkom obyčajný prípad*.

Michaela Paštéková

DVADSAŤŠTYRIHODINOVOSŤ DŇA

(úryvok)

Ak uvážime, že život sa skladá z „udalostí“ a z „pozadia“ či „šumu“, k dosiahnutiu istých cieľov vedú „udalosti“, pričom „šum“ je nadbytočný. (Je pravda, že niekedy sami nevieme, čo je „udalosť“ a čo „šum“, niekedy sa ukáže, že kúštik „šumu“ bol zbytočne a mylne považovaný za „udalosť“ a naopak, že naoko (dokonca významná) udalosť nebola ničím iným, len úlomkom, črepinou „šumu“. Ktosi napríklad nájde na chodníku cestou do nového zamestnania desaťhaliernik (je čašníkom a desaťhaliernik leží na mačacej hlave pred vchodom do kaviarne, čo už samo osebe znižuje hodnotu desaťhaliernika – mince ako predzvesti šťastia, veď pravdepodobnosť, že komusi vypadne desaťhaliernik potom, ako v kaviarni zaplatil za whisky (ale aj za čaj), je väčšia ako napríklad v autobuse), teda nájde desaťhaliernik po ceste do nového zamestnania a večer si túto „udalosť“ zapíše do denníka: je to dobré znamenie, výzva, uistenie; keď o tri dni neskôr platí pri bare mimoriadne pôvabná dáma, spomenie si na desaťhaliernik: tak toto je tá príležitosť, ktorú si nesmie dať ujsť! A keď o ďalšie tri dni večeria s dámou vyprážanú brokolicu a dáma ho pozýva do svojho bytu, to už vôbec nepochybuje: za všetko môže desaťhaliernik, desaťhaliernikom sa začal jeho Nový Život, jeho nové šťastie, koneč-ne! Veď si už myslel, že bude *navždy*

smutne blúdiť, kým sa nestala táto „udalosť“, kým sa na špinavom chodníku na Baštovej ulici nezaligotal peniažtek a nezačal sa napĺňať jeho osud! Lenže keď o ďalšie tri dni nato pôvabná dáma nedvíha telefón, keď príde do kaviarne (srdce sa mu rozbúcha, keď ju vidí vojsť – tak predsa!) s akýmsi mužom, krásnym mužom, ktorý jej ponúkne cigaretu a ona *si zapáli*, hoci tri dni predtým sedela v nefajčiarskej miestnosti a jemu (tak milo tak úprimne) vysvetľovala, ako jej prekáža cigaretový dym, keď sa naň ani nepozrie a nechá (fajčiaceho) spolusediaceho objednať dvakrát dva deci Frankovky („ach, vy nemáte Frankovku?“ zatvári sa znechutene, „tak my radšej pôjdeme inde“), a keď vstanú a ona ho ani nepozdraví, prekľaje desaťhaliernik, najradšej by spálil, roztrhal, pokrčil, z okna vyhodil do pece hodil svoj denník z toho dňa. Odvtedy preň nájdené desaťhalierniky nič neznamenajú: nie sú to viac „udalosti“, sú to šupinky „šumu“, ktoré nestoja za zmienky, nestoja za povšimnutie). Ale to nič, že hlúpi, neznalí ľudia – smrteľníci nerozlíšia „udalosti“ od „šumu“: „udalosti“ aj „šum“ žijú – napriek tomu – svoj vlastný život, dané absolútne, nie relatívne ľudským poznaním.

V prvý deň Nového Života prvého (bývalého študenta programovania) viedli k dosiahnutiu jeho „cieľov“ nasledujúce „udalosti“ (zo štatistických dôvodov spomíname prvý deň. Samozrejme, rozloženie udalostí v živote je nepravidelné, zatiaľ čo niekedy celé týždne pozostávajú (zdanlivo alebo naozaj) len zo „šumu“, sú rána, doobedia, dokonca hodiny, keď sa vrece s „udalosťami“ akoby roztrhne (nezabúdajme však, nezabúdajme nikdy na ich klamlivosť!): podľa zákona veľkých čísel sa však udalosti v živote – nakoniec, pri celkovom pohľade – rozložia podľa zvonovej krivky normálneho rozdelenia, preto z čisto štatistického hľadiska ktorýkoľvek náhodne zvolený deň pozostáva z reprezentačného pomeru „udalostí“ a „šumu“: prvý /(bývalý študent programovania pozerá na les cez sklenenú stenu internátu, na príjazdovej ceste stojí pomarančové nákladné auto – pomarančové ako pomarančovníková plantáž, mráz mu prebehne po chrbte – *jeho* pomarančové auto? („udalosť“ – znamenie alebo náhoda – „šum“?)/ teda schádza schodiskom internátu, oproti ide kamarát, bývalý spolužiak, teraz študent stavbárstva a kumpán na letné vandrovanie, „ahoj Krištof,“ pozdraví, „nevieš o nejakej práci,“ spýta sa, „a čo tak zrazu“ Krištof o tom ešte nevie, „nechal som školu, chcem stavať, tak ako kedysi,“ vysvetľuje mu dlhšie a obšírnejšie, „ako myslíš,“ Krištof sa čuduje, je prekvapený, v kútiku duše si myslí, že sa kamarát zbláznil, „ako chceš, tak ja sa na niečo spýtam.“ Rozídu sa, stretnutie a rozhovor trvali (a nie každé slovo, nie každé gesto, nie každá otázka sa týkala „cieľa“) štrnásť minút. Kúpil si noviny (dve a pol minúty), prelistoval ich a prečítal inzeráty pod nadpisom stavebníctvo (sedemnásť minút), kúpil si telefónnu kartu (tri minúty musel čakať v rade) a zatelefonoval na štyri telefónne čísla, telefonovanie s rozhovormi (predstaviť sa, vysvetliť, opísať, udať meno vek vzdelanie nie prepáčte v pondelok nemôžem ale áno rád prídem v utorok nemohla by byť radšej streda? áno trošku praxe už mám áno som ochotný sa zaučiť ááále kdeže! na plate až tak nezáleží!) trvalo osemnásť minút. Áno áno iné „udalosti“ sa spájajú s inými „cieľmi“, a tak je „udalosťou“ aj: klopanie na dvere veľkookej Viery (cesta výťahom, potom na koniec dlhánskej chodby, pritom stretne Vierinu kamarátku, „ahoj nevidela si Vieru,“ „Viera tu nie je,“ aha, cesta naspäť: šesť minút, druhýkrát cesta výťahom, tentoraz až k Vieriným dverám, zaklopať čakať počúvať odísť, smútok a sklamanie nezaberajú čas, zaberali by, keby ho obrali o silu, lenže on práve naopak ide Vieru hľadať: cesta na prízemie, nazrie k telefónnym automatom, do bufetu, nie je tam, len hromada študentiek telefonuje šteboce rapoce chichúňa sa pýta si rožky nátierkové maslo čierny Pigi čaj mliečnu čokoládu grahamovú žemľu špagety ementál mlieko jahodový jemný nápoj kakao šťavu nie, Viera tam nie je: dohromady dvadsaťšesť minút, po tretíkrát vidí Vieru hneď pri výťahu, stretnutie: tri hodiny osem minút, potom sa Viera musí učiť, „udalosť“ sa opäť mení na „šum“). Ešte raz prelistovať noviny, či naozaj nič neprehliadol (päť minút). „Udalosti“ prvého dňa Nového Života trvali 281 a pol minúty (musí sa počítať s istým omylom s istou chybou, s istým zaokrúhlením, žiadny výpočet nie je presný, ale na utvorenie istej predstavy, istého obrázka stačí), dvadsaťštyrihodinový deň má 1 440 minút: teda po odčítaní pripadá na „šum“ 1 158 a pol minúty. Pomer „udalostí“ a „šumu“ je 1 ku 4,11, teda zaokrúhlime na 1:4, teda na jednu minútu „udalosti“ pripadajú štyri minúty „šumu“. Prvý (fascinovaný pomarančovými autami, budúci konštruktér mostov vedúci krásnej slnkom opojenej stavby prašnej cesty s voňavou prilbou na spotenej hlave) teda žije svoj Nový Život (a úspešne: maličké plaché bezvýznamné náhodné nepovšimnuté tiché „udalosti“ ho bezpečne a potichu, ako v tenučkých indiánskych mokasínach vedú k „cieľu“ urobí skúšku, študuje statiku železobetón a základy geodézie, dostane sa na polročnú stáž do Kene, zoberie so sebou veľkookú Vieru, zoberie si ju v malom kostolíku v černošskej dedinke, kde im požehná čierny luteránsky pán farár a oknom nakúkajú bosé deti, vrátia sa domov, nad posteľ zavesia svadobnú fotografiu plnú pomarančovej Afriky, stavia mosty je vedúcim váženým rysuje pomáha navrhuje, aj mamička, aj stará mama ich krásnych detí je naň hrdá, keď príde na návštevu do dediny s bagroviskom).

Druhý má tiež šťastie: malá novozaložená firma potrebuje lektora matematiky pre deti amerických diplomatov: prihlási sa a vyberú ho, hoci po anglicky nevie najlepšie, amerického poradcu prekvapí jeho skromné nadšenie. Deťúrence sú malé a naivné americký plat stačí pre všetkých štyroch a v nedeľu, keď Janko drží hoblík a on zatĺka klince (tento stolík pošle do súťaže „a je to!“), keď zvoní mobil a jeho americká žiačočka mu zagratuluje k narodeninám – ach! aach! ani si nevie predstaviť lepší Nový Život. Pomer „udalostí“ a „šumu“ v prvý deň bol 1: 2,98, teda takmer 1:3.

(Čo sa stalo s treťou (s Parížankou) sa presne nevie. V jej prípade nemá zmysel pýtať sa autorky. Ale vie sa, že na minútu „udalostí“ pripadlo v jej prvý deň sedem minút „šumu“)

Epilóg: Autorka napíše poviedku za 8 hodín v priebehu troch dní: písanie poviedky je „udalosť“ (pri sledovaní istého „cieľa“) (písanie poviedky je posadnutosť nevyhnutnosť nutkanie zvliekanie vnucovanie vyzliekanie), zvyšných 64 hodín je „šum“ (každý deň každého nového života má dvadsaťštyri hodín, ráno otvoriť oči rozhodnúť sa vstať vstať ísť do kúpeľne raňajkovať stretnúť sa hrať tenis prať zdieľať rozumieť rozmýšľať atď. atď.). Pomer „udalosti“ a „šumu“ je 1:8, t. j.: na minútu „udalosti“ pripadá osem minút „šumu“. Autorka napísala poviedku, poviedku pre niekoho poviedku niekomu priateľovi kamarátovi otcovi predstave čitateľovi porote, hnaná chuťou ujsť nutkaním podeliť sa prečo by ich to malo zaujímať, nad tým nepremýšľa, dáva to Jemu, Jej, Im, „udalosť“ je akt spojenia, kým „šum“ si musí odžiť každý sám.

MARTIN VLADIK

BÁSNIK SUDCA

JUDr. Martin Vladik (narodený v roku 1960 v Michalovciach) pracuje ako sudca Najvyššieho súdu Slovenskej republiky. Je autorom piatich básnických zbierok. Zaznamenáva osudy ľudí tak, ako sa s nimi stretáva v role sudcu, ale aj v bežných ľudských situáciách. Ako sudca sa snaží byť spravodlivý pri posudzovaní ľudských počinov, ako občan nezostáva slepý pri stretávaní sa s výjavmi novodobej biedy v uliciach slovenských miest - najmä Bratislavy, kde žije (*Neznámemu bezdomovcovi z Miletičky, Ruženec s krížikom* zo zbierky *Psie časy*). Vo svojich výpovediach je objektívny, lapidárny, bez presahov – o tie sa ani neusiluje. Medzi jeho básňami nájdeme aj básne vyvolávajúce imagináciu – ako napríklad tie, v ktorých sa vracia do rodných Michaloviec.

Jarmila Wankeová

MOUSSON

(Michalovce v roku 1935
Utorok – trhový deň)

V letnej páľave
pod zemplínskym nebom
maliar v širokom slamenom klobúku
mašľou na krku
nebadane
rozložil si maliarsky stojan

Pozoruje mužov v drelichových
nohaviciach
ženy v bielych opleckách
v pestrofarebných sukniach
krojoch
kupujúcich pozdišovské džbány

Učarili mu
Nájde ich navždy
V letnej páľave
pod zemplínskym nebom
Predsa však
hľadá
čaro Zemplína
hru slnka so svetlom
čaro tieňov a farieb
Nájde ich navždy
S nikým neprehovorí
maľujúci
milujúci
MOUSSON...

POD OVČÍMI RÚNAMI

V Téryho chate
pod ovčími rúnami
zastal čas
pokým v čajníku
nevyšumel sneh
pokým nevyhasol deň
pokým nevyhasol
celý ich
SVET

(zo zbierky Básnik sudca)

RUŽENEC S KRÍŽIKOM

Na bratislavskej železničnej stanici
storočná starenka
ponúka na predaj
posledný ruženec s krížikom

Pritíska si ho na hrudi
Paničke pre šťastie
Mne na polievku...
NIKTO SI JU NEVŠIMOL

JÉGÉ, vlastným menom Ladislav Nádaši sa narodil 12. februára 1866 v Dolnom Kubíne v rodine vzdelaného a kultivovaného advokáta a zomrel 2. júla 1940 tamtiež. Bol to významný prozaik generácie neskorého realizmu. Patrí medzi slovenských spisovateľov, ktorých profesiou bola medicína. Študoval na gymnáziu v Kežmarku, Ružomberku, Gyöngyesi a v Levoči. V rokoch 1883-1890 na lekárskej fakulte univerzity v Prahe. Tam sa zúčastnil aj na práci v akademickom krúžku slovenských študentov Detvan, ktorého začas bol i predsedom. Okrem ročného pôsobenia vo funkcii zástupcu župného zdravotného referenta v Bratislave strávil celý svoj život na Orave. Či už ako praktický, obvodný alebo župný lekár. V roku 1926, keď bol vymenovaný za zdravotného radcu, sa súkromnej lekárskej praxe vzdal a intenzívne sa venoval literárnej činnosti. V rokoch 1918-1925 bol spolupracovníkom novín Naša Orava a zodpovedným redaktorom časopisu Orava. Pod vplyvom svojich študentských priateľov Martina Kukučína a Jozefa Gregora–Tajovského už od študentských rokov publikoval v Národných novinách a v Slovenských pohľadoch sériu čŕt, besedníc a humoresiek. V tom čase napísal aj novelu „Výhody spoločenského života“, v ktorej kritizoval maloměštiactvo. V rokoch 1897-1918 sa Jégé publicisticky odmlčal, bol to jediný ústupok zamestnaniu v štátnej službe. Po vzniku Československej republiky, povzbudený Štefanom Krčmérym, prerušil mlčanie a výrazne zasiahol do slovenskej literatúry. Patril k najrozhľadenejším literátom svojej doby, ovládal sedem jazykov. Spočiatku nadviazal na predchádzajúcu tvorbu humoristickými poviedkami s kritikou malomesta. V dvadsiatych rokoch realizuje Jégé svoju predstavu spoločnosti a medziľudských vzťahov prostredníctvom historických próz. Úspech dosiahol románom „Adam Šangala“, novelou „Wieniawského legenda“ a zbierkou noviel zo slovenských dejín „Z dávnych časov“. Stal sa uznávaným slovenským spisovateľom v historickom žánre. Súbor poviedok „Itália“ je reakciou na jeho dlhší pobyt v Taliansku. V tejto súvislosti je zaujímavé, koľko slovenských spisovateľov má poviedky, novely či romány z talianskeho prostredia a doposiaľ to nikto literárnokriticky nezhodnotil. Jégé v románe „Svätopluk“, za ktorý dostal v roku 1928 štátnu cenu, nadlho skonštituoval model slovenskej historickej prózy. Postavy z dávnej minulosti odidealizoval a zobrazil ako súčasníkov s chybami a slabosťami. V tom čase napísal poviedky „Kozinský mlyn“, novely „Medzi nami“ . Koncom dvadsiatych rokov sa posunujú Jégého tvorivé záujmy od minulosti k prítomnosti. Výsledkom je spoločenský román „Alina Orságová“, v ktorom osvetlil poprevratovú slovenskú realitu. Ani jeho ďalší román „S duchom času“ nedosiahol trvalejší ohlas. Sporadicky sa pokúšal aj o dramatickú tvorbu, ale jeho dramatické práce nedosiahli úspech prozaickej tvorby. Niektoré Jégého poviedky – napríklad „Páni sa zabávajú“ sa stali podkladom pre film alebo televízne spracovanie.

Autobiografický román „Cesta životom“ má v jeho tvorbe kľúčové postavenie. V zhustenej podobe sa v ňom skoncentrovali Jégého osobné skúsenosti a zážitky, ako ich za tridsať rokov vstrebával do seba v prostredí, kde žil a pôsobil. Prežil tú epochu ako jeden z jej účastníkov, ba sám sa štylizoval do postavy lekára Búroša. Dejovým rámcom tohto autobiografického románu sa stalo obdobie posledných rokov rakúsko-uhorskej monarchie, poznačené krutým národnostným a sociálnym útlakom zo strany Maďarov. Keď vyšla „Cesta životom“, slovenská kritika ju označila za „najpesimistickejšiu knihu slovenskej literatúry“ . Jégé sa bránil obvineniu, že očierňuje život. V rozhovore s literárnym kritikom Andrejom Mrázom povedal: „Vyše tridsať rokov pôsobím už v tomto kraji. Na široko-ďaleko okolo Dolného Kubína niet vari človeka, ktorého by som osobne nepoznal. Tak sedliakov, ako obchodníkov, remeselníkov a inteligentov, A táto moja znalosť ľudí nie je povrchná. Veď ako lekár mal som a mám príležitosť nazrieť hlbšie do života ľudí okolo mňa. Oj, poznám všetko! Netreba sa balamutiť frázami o dobrote človeka a sentimentálnymi výlevmi o jeho statočnosti a bez zištnosti. Verte mi, málo je dobrých.“ Ešte jednu vetu z citovaného rozhovoru by som chcel uviesť: „Vo mne vzkypí zlosť, kedykoľvek si pomyslím na výčiny ľudí, ktorých som zobrazil vo svojom románe.“

Vojtech Čelko

LADISLAV NÁDAŠI JÉGÉ
CESTA ŽIVOTOM

(úryvok)

- Myslíte, že je v tej politike čo i len zbla poctivosti a šľachetnosti, keď nútite Slováka vydávať sa za Maďara, keď chce ako úradník prísť ku kúsku chleba.

Búroš odložil noviny a vyskočil na rovné nohy.

- A ty, Dežko, si myslíš, že by sa Svoreň lepšie necítil, keby mohol každému smelo pozrieť do očí?

Sklopil som oči a sadol si do kúta k Milošovi.

- Tak to je Szvorényi nie úprimným Maďarom? – divil sa Dežo.

- A veril by si to, i keby sa ti na to neviem ako zaprisahal? Veril by si, že dieťa slovenských rodičov, narodené v čisto slovenskom kraji, vyrastené v ich citoch a myšlienkach, majúce medzi obyvateľstvom rodinu, priateľov a známych na stá, by mohlo úprimne tak cítiť oproti celému svojmu okoliu, že by mu s presvedčením mohlo robiť len príkorie a žiaľ, hodiac sa tiež do radu jeho utláčateľov? To môže urobiť len človek bezmyšlienkovitý, nemravný a skazený školou.

- Ale veď my Slovákov neutláčame! Koľkí z nich majú chlieb od štátu a koľkým dáme chlieb i my statkári, - bránil sa Dežo.

- Pospolitosti dáte chlieb sluhov, lebo nemôžete bez nich žiť. Ale zato sa musia zrieť svojho presvedčenia, - smial sa Lúčka. – Rád by som vidieť, ako by ste hvízdali, keby sa niektorý hajdúch opovážil hlasovať proti vláde, alebo, Dežo môj, keby sa opovážil nebozkať každý deň ruku tvojmu otcovi alebo hlavnému slúžnemu. Môžeš to tajiť?

Dežo mlčal. Búroš, hľadiac naň ostro, riekol:

- A prečo ich nútite bozkávať ruky? Prečo staviate vy zemania medzi sebou a nami hrádze, ako keby ste boli celkom iné tvory ako my prašivci? Či nie len preto, aby ste nás mohli utláčať a nad nami panovať?

- Hm, - bránil svoje Dežo, - to je len pre disciplínu.

Lúčka sa hlasite zarehotal.

- Pravdaže len preto. I psovi povieme „kuš“ len preto.

- A čo ty brániš tých ľudí? – skočil naň zase Búroš.

- Veď si ty tiež Slovák ako repa. Či azda tvoj predok Lipnický prišiel s Álmošom rovno sem z Atelkuzu? Či sú tvoji rodičia Maďari? Či si sa narodil v maďarskom kraji? Čože ste vy? Odrodilci, Dežko, môj, nič iného!